

Педагог

№2 (80)

(Наурыз-Март)
(Сәуір-Апрель)

2024

Журнал екі айда бір рет шығады / Журнал выходит один раз в два месяца

Журнал 2011 жылдың қаңтар-ақпан айынан
бастап қазақ және орыс тілдерінде шыға бастады.
Журнал издается с января-февраля
2011 года на казахском и русском языках

Республикалық ғылыми-әдістемелік
педагогикалық журнал
Республиканский научно-методический
педагогический журнал

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

Айнура НҰРЫМҚЫЗЫ.....	3
А. Нұрымқызы	
Мектеп – білім тірегі, ұстаз – оның жүрегі	4
П. Мухамет	
Қазақстандағы орта білім беруді жетілдірудің тұжырымдамалық тәсілдері: заманауи трендтер мен іске асыру жолдары	7
М. Садуақасова	
Математиканы оқытуда интерактивті әдістерді қолдану	11
А. Сағындыкова	
Математика пәнін оқытуда аналогия әдісі	14
К. Жумақанова	
Математика пәнін оқыту үрдісінде тәрбиелеу әдістері	16
А. Канабекова	
Математика пәнінен оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту	19
А. Ахманов, Д. Бегалина, Н. Тілеген	
«Денотатты граф» әдісін қолдану оқушылардың мәтінді меңгеруіне қалайша ықпал ете алады?	21
Н. Туякбаева, А. Алипбаева	
Развитие творческих способностей учащихся на уроках русского языка и литературы	26
Б. Шыныбаева	
Развитие функциональной грамотности обучающихся в достижении учебных целей по русскому языку и литературе	28
Е. Кондрашова	
Развитие функциональной грамотности на уроках литературного чтения в начальной школе	32
И. Кузнецова, Р. Туякбаева, А. Елубаева	
Использование флипчартов в ходе организованной деятельности как условие повышения эффективности усвоения знаний дошкольников	36
К. Шашкова	
Эмоциональный интеллект (EQ) – ключевой навык человека	40
О. Ушакова	
Формирование культуры и духовно-нравственных ценностей младших школьников в современном социуме	45

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Бас редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

ҚР Мәдениет және ақпарат
министрлігінде
15.02.2010 ж. Астана
қаласында тіркеліп, №10712-Ж
куәлігі берілді.

Басуға қол қойылды
27.03.2024 ж.
Офсеттік басылым.
Тапсырысы: 320.
Басылым индексі: 74312

Редакцияның мекен-жайы:
050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел.: 8 777 194 94 58,
8 777 303 37 67.
Эл.пошта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал <<RADO Print>>
баспаханасында басылды.
Алматы қ., Мыңбаев көш., 46,
кеңсе 411А

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат РАЙМҚҰЛОВА

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА: РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Н. Омашев — ҚР Жоғары мектеп Ғылым Академиясының академигі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

С. Аманжолов — педагогика ғылымдарының докторы, ҚР Білім беру ісінің үздігі, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің педагогика факультетінің деканы.

Ә. Дүйсебек — Ы. Алтынсарин атындағы Қазақ Білім Академиясының вице-президенті.

А. Миразова — Алматы қаласы, №159 мектеп-гимназиясының директоры, ҚР Білім беру ісінің үздігі, Қазақстанның Еңбек Ері.

Р. Кіршібаева — Алматы қаласы, №145 мектеп директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары.

Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры и информации РК в г. Астане. Выдано свидетельство №10712-Ж от 15.02.2010 г.

Подписано в печать 27.03.2024 г.
Печать офсетная.
Заказ 320.

Подписной индекс: 74312

Учредитель:

ТОО «Педагог LTD»

Адрес: 050036, г. Алматы,
Мкр. Мамыр-2, 13-7.

Тел./факс: 8 (727) 255-72-94;
сот.т.: 8 777 1949458,
8 777 3033767

Эл. почта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал напечатан в типографии
<<RADO Print>>

г. Алматы, ул. Мынбаева, 46, оф. 411А

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Опубликованные материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи и фотоснимки не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале допускаются только с согласия редакции.

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word бағдарламасына жазып жіберіңіз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Болмаса, факс, бағалы хат арқылы редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ!

Представляемые материалы должны быть напечатаны и сохранены в программе Microsoft Word. Объем не более 2-х страниц, шрифт Times New Roman. Сведения об авторе должны быть точными и полными. Фотографии высылайте отдельными файлами в формате JPEG, TIFF, не вставляя в текст статьи. К высылаемому материалу приложить копию квитанции о подписке на журнал. Материалы отправляйте на электронную почту (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru), факсом или заказным письмом.

Айнура НҰРЫМҚЫЗЫ 1981 жылы 25 қаңтарда Жамбыл облысы, Шу ауданы, Ақсу ауылында дүниеге келген. 1-9 сыныптарды Ж. Баласағұн атындағы орта мектепте оқыған. 1996-2000 ж.ж. аралығында №1 Алматы педагогикалық колледжінде «Бастауыш сынып мұғалімі» мамандығы бойынша білім алды. 2003-2006 ж.ж. Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетін «Тарих, құқық және экономика» мамандығының магистрі дәрежесімен тәмамдады.

Еңбек өтілі — 23 жыл. Соның ішінде педагогикалық еңбек өтілі — 23 жыл. Біліктілік санаты — педагог-зерттеуші.

Еңбек тәжірибесі:

2000-2006 ж.ж. Алматы қаласы, Алмалы ауданы, №62 лингвистикалық гимназиясында бастауыш сынып мұғалімі;

2006-2011 ж.ж. тарих пәні мұғалімі және директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары;

2011-2013 ж.ж. Алматы қаласы, Әуезов ауданы №139 Ахмет Байтұрсынов атындағы мектеп - гимназиясында директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары;

2013-2018 ж.ж. Алматы қаласы, Алатау ауданы №181 ЖББМ директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары;

**Айнура НҰРЫМҚЫЗЫ,
№200 мектеп-гимназиясының
директоры.
Наурызбай ауданы,
Алматы қаласы.**

2018-2021 ж.ж. Алматы қаласы, Наурызбай ауданы №200 мектеп-гимназиясында директордың міндетін атқарушы;

2021 жылдан бері №200 мектеп-гимназия директоры.

Өткен курстары:

«Мектепті басқарудағы инновациялық менеджмент» 11.03.2022 ж. Педагогикалық шеберлік орталығы.

«Инклюзивті білім беру ортасын құру бойынша тиімді менеджмент негіздері» 02.10-15.11.2023 ж.

Мектеп – білім тірегі, ұстаз – оның жүрегі

Айнұра
НҰРЫМҚИЗИ,
№200 мектеп-
гимназиясының
директоры.
Наурызбай
ауданы,
Алматы қаласы.

Жас ұрпаққа сапалы біліммен бірге саналы тәрбие беру қай қоғамда да өзектілігін жоғалтқан емес. Ал білім ордасы — жас ұрпаққа сапалы білім беріп, саналы тәрбие берумен қатар, халықтың биік рухы мен ғасырлар бойы жинақтаған мәдени мұраларын келешекке жеткізетін мәдени орын, тәлім-тәрбие орталығы. Білім кілті мектепте болса, мектептің айнасы, жүрегі — ұстаз. Осындай исі қазақ балаларына арналған Алатау баурайының әсем де көрікті жеріндегі Алматы қаласы Наурызбай ауданы «Шұғыла» ықшам ауданынан 2018 жылдың қыркүйегінде №200 мектеп-гимназиясы ашылып, бүгінгі таңда біраз жетістікке толы жолды жүріп өтіп келе жатыр. Әуелде 1200-ге жуық оқушыны оқытып бастаған мектебімізде бүгінде екі ауысымда оқитын жалпы саны 2520 оқушы білім алуда. Сапалы білім алушы жас жеткіншектердің келешегінен күтер үмітіміз мол.

«Білім инемен құдық қазғандай» демекші, ұстаздың еңбегі одан да ауыр. Шәкірттің жеңісін өз жеңісіне теңейтін, шәкіртінің қуанышына өзі де қуанатын білікті маман болу да бақыт. Бүгінгі таңда мектебімізде жаңаша білім беріп жүрген 176 мұғалім қызмет етеді. Заман ағымынан қалмай, өскелең ұрпақты толассыз нәтижеге жеткізу үшін мектебіміз де жаңа технологиялармен жабдықталған. Мектебімізде 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытып, шынайы өмірге қажет болатын негізгі дағдыларды үйретуге бағытталған технология, өнер және математика пәндерін біріктіре отырып оқытуға арналған STEAM кабинеті ашылды. Одан әрі оқушылар 2-қабатта шахмат, робототехника кабинеттерінде шығармашылық жұмыстармен айналысып, өз шеберліктерін шыңдайды. 3-қабатта орналасқан шеберлік сыныптары арқылы оқушылар оқу мақсаттары мен сыныптан тыс жұмыстарды жүзеге асыра отырып, тек күнделікті сабақпен шектелмей, болашақ мамандықтарына қазірден бастап дайындалады. Сәйкесінше, бұл қабатта рухани байлықтарын көбейтетін алтын қорымыз сақтал-

ған заманауи үлгідегі кітапхана-мыз, оқушыларды еңбекке баулу, логикасы мен икемділік қабілеттіліктерін арттыратын зертханалық кабинеттер және ағылшын тілі кабинеттері жаңа үлгіде жабдықталған. Өз балаларының тәртібі мен оқу үдерісінен хабар алып, мектеп өмірімен тығыз байланыста болу үшін «Ата-аналарды қолдау орталығы» ашылған. Осы орталықтың негізінде мектебімізде Әкелер кеңесі, Аналар күні, жеңге мен қайын сіңілісімен сайыс өткізіліп, отбасымен тығыз ынтымақтастық орнатылды.

ҚР «Білім туралы» заңның негізінде мектебіміздің бағыт-бағдары қоғам талабына сай оң өзгерістерге бағытталуда. Қазіргі уақытта қоғамның дамуына байланысты оқушыларға білім беру, оларды тәрбиелеу және дамыту міндеттері барған сайын күрделеніп бара жатыр. Басты міндеттердің бірі: орта мектепті бітірген оқушы өмірге белсене араласа отырып, ғылымның шапшаң дамуына ілесуі, ашылған жаңалықтарды өздігінше оқып меңгеру, олардың өзі қызмет ететін салаларына қатыстыларын іс жүзіне асыра білуі, өмірде қолдана алуы. Сонымен қатар оқушылар мектеп қабырғасында жүріп-ақ әлемдік құрылым қалыптасуының негізгі ғылыми ұстанымдарын, ойлаудың әдіс-тәсілдерін, Отанға деген сүйіспеншіліктің, танымның заңдылықтарын игеруі тиіс. Осыған орай, өзім

басқаратын мектептің басты миссиясы — жаһандық және сандық әлемдегі өзгерістерге дайын, ұлттық құндылықтарды қадір тұтатын, бәсекеге қабілетті тұлғаның дамуына ықпал ету. Осы жолда мұғалімдердің инновациялық жобаларды жүзеге асыруына және үздіксіз кәсіби дамуына қолайлы жағдай жасау стратегиялық мақсатын қолға алып, оны ойдағыдай іске асыруым мектеп басшысы ретіндегі маңызды жетістігім деп ойлаймын. Өйткені, «Lesson Study» — тәжірибеде оқыту мен оқуды жетілдірудің тәсілі» коучингісімен үш айлық жұмысымды жүзеге асыру арқылы әріптестеріме бұл жобаның оқу сапасымен мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыратын басты құрал екендігін түсіндіре алдым. Мектеп басқаруда жетістікке жету үшін үштік одақ: «Оқушы — мұғалім/мектеп әкімшілігі — ата-ана» арасындағы байланыс маңызды. Мектеп басқару ісіндегі айқын басымдықтардың бірі ретінде жоспарыма «Отбасы — орта мектеп» жобасын енгіздім, себебі — ата-анамен қоғамдастықта ғана мектептің тәрбие және білім сапасы жоғары нәтижелерге қол жеткізеді. Осы бастамаға сәйкес мектебімізде әр жыл сайын «Аналар» мен «Әкелер» форумы өткізіліп, ата-ана баласының мектеп өмірімен тығыз байланысты болуды қалыптастырса, екінші жағынан жаңа заманға сай дамып келе жатқан жасампаз азаматтар-

ды ұлттық рухта тәрбиелеуге психологтар мен ұстаздарымыздан кеңес алып отырады. Осы тұста мектебімнің ұстаздары «ұлағатты ұстаз» атына лайық болу үшін әрдайым ізденіс жолында жүретіндігін ерекше мақтанышпен айтқым келеді. Мұғалімдерімізге кәсіби қолдау жасау ретінде жыл сайын белгіленген жоспар бойынша біліктілігін арттыру курстарына оқытамыз. «Ақырын жүріп, анық бас», - деген Абай атамыздың ұлағатты сөзін назарда ұстаған аяулы ұстаздар алған білімдерін орнымен қолданып, орнымен жұмсауда. Соның нәтижесінде біршама шәкірттерінің жетістіктеріне куә болып жүр.

Білім кеңістігінде мұғалім көп болғанымен, нағыз маман аз. №200 мектеп-гимназиясының білікті ұстаздары жыл сайын аудандық, қалалық, республикалық көлемдегі байқауларға қатысып, атаулы марапаттармен қанжығаларын майлап жүр. Оның ішінде түрлі педагогикалық байқаулар, пәндік олимпиадалар, ғылыми конференциялар да бар. Ізденімпаз, жасампаз мамандардың білімі мен білігі арқасында мектеп қазынасы бас жүлделерге толықты. Мектебімізде ағылшын тілі пәні мұғалімі болып қызмет ете жүріп, өзін кәсіби шындаған Ишанғалиева Айгул Максотовна «Әлемнің үздік ұстазы» атанып, бұл атағын да өзі үшін емес, мектептің игі-

лігі үшін жұмсап, бүгінгі таңда оқушыларымызды шет елдің үздік университеттерімен байланыстырып, үлкен тәжірибе алмастыру жолында жүр. Бұл менің мектебімде жүрген бір ғана мұғалімнің ауыз толтырып айтарлықтай үлкен жетістігі болса, мектеп ашылған жылдан бастап, қазіргі оқу жылына дейін де өздерінің озық білімі мен шығармашылығын көрсетіп жүрген 200 мұғалімнен құралған алып кемер де бар деп мақтана айтқым келеді. 2018 оқу жылы мен 2024 оқу жылдарында республикалық пәндік жобалар мен ғылыми жобалардан, М. Мақатаев, М. Жұмабаев, А. Құнанбайұлы мен Мәшһүр Жүсіп Көпеевке арналған оқулардан биік белестерге шығып, жүлделі орындарға ие болдық.

Мектебіміздегі бәсекеге қабілетті, жеңіске ұмтылушы оқушылардың дені көбейіп жатқаны қуантады. Барлық жағынан озат оқушылар мектептің беделін де, ұстаздарының абыройын да асқақтатуда. Бәлкім, ұстаздың ерен еңбегінің жемісі де осы болар. Білім айдынында талмай еңбек етіп жүрген №200 мектеп-гимназиясының білікті ұстаздарыма және білімді де тәрбиелі оқушыларымызға алғысымды білдіре отырып, алдағы уақыттарда да тек сәттілік тілеймін! Ұстаздан – шәкірт озып, сапалы білімді санасына құяр оқушыларымыздың қатары көбейе берсін!

Қазақстандағы орта білім беруді жетілдірудің тұжырымдамалық тәсілдері: заманауи трендтер мен іске асыру жолдары

Пернегүл
МУХАМЕТ,
Қ.А. Яссауи
атындағы №123
мектеп-
гимназиясының
ағылшын тілі пәні
мұғалімі.
Әуезов ауданы,
Алматы қаласы.

Андатпа. Қазіргі қоғам Қазақстанның білім беру жүйесіне бірқатар маңызды міндеттер қояды. Жастарды кәсіби және әлеуметтік өмірге дайындаудың негізгі кезеңі болып табылатын орта білім беруді жетілдіру қажеттілігі негізгі болып табылады. Бұл мақалада осы мәселені шешудің тұжырымдамалық тәсілдері қарастырылады.

Кілт сөздер: білім беру, жаһандану, тұжырымдама, заманауи тренд, жаңа бағдарлама.

Аннотация. Современное общество ставит перед системой образования Казахстана ряд серьезных задач. Одной из ключевых является необходимость совершенствования среднего образования, которое является основополагающим этапом подготовки молодежи к профес-

сиональной и социальной жизни. В данной статье будут рассмотрены концептуальные подходы к решению данной проблемы.

Ключевые слова: образование, глобализация, концепция, современный тренд, новая программа.

Abstract. Modern society poses a number of serious tasks to the education system of Kazakhstan. One of the key issues is the need to improve secondary education, which is a fundamental stage in preparing young people for professional and social life. This article will consider conceptual approaches to solving this problem.

Keywords: education, globalization, concept, modern trend, new program.

Қазіргі білім беру әлемі қоғам мен технологиядағы өзгерістерді көрсете отырып, үнемі дамып, өзгеріп отырады. Бүгін біз бейімделуді және оқу процесіне жаңа көзқарастарды талап ететін жаңа қиындықтар мен мүмкіндіктерге тап болудамыз. Бұл мәтінде білім берудегі заманауи трендтерді және оларды жүзеге асыру жолдарын қарастырамыз.

Қазіргі білім берудің негізгі трендтерінің бірі дәстүрлі оқытудан оқытудың белсенді және интерактивті

әдістеріне көшу болып табылады. Оқушылар пассивті тындаушыларға емес, белсенді қатысушыларға айнала отырып, білім беру процесіне көбірек қатысады. Бұған интерактивті тақталар, онлайн платформалар және білім беру қосымшалары сияқты жаңа технологияларды қолдану арқылы қол жеткізіледі, бұл оқушыларға қызықты және практикалық түрде оқуға мүмкіндік береді.

Тағы бір маңызды тренд — білім беруді жекелендіру. Әр оқушы ерекше және өзіндік ерекшеліктері мен қабілеттеріне ие. «Бір өлшем барлығына сәйкес келеді» тәсілі тиімсіз болып келеді. Оқытудың заманауи әдістері икемді және жеке білім беру кеңістігін құра отырып, әр оқушының жеке қажеттіліктерін ескеруге тырысады. Бұған дифференциалды тапсырмалар, жеке оқу жоспарлары және нақты уақыттағы оқу процесін бақылауға және бейімдеуге мүмкіндік беретін технологияларды қолдану арқылы қол жеткізіледі.

Бұл трендтерді қалай жүзеге асыруға болады? Мұнда оқу орындары, мұғалімдер, ата-аналар және жалпы қоғам арасындағы ынтымақтастық маңызды рөл атқарады. Тәжірибе алмасу және үздік тәжірибелерді беру үшін жағдай жасау қажет. Сондай-ақ, барлық білім алушылар үшін оқытудың жаңа технологиялары мен әдістемелерінің қолжетімділігін қамтамасыз ету, цифрлық теңсіздік алшақтығын азайту қажет. Білім беру мемлекеттік саясаттың басымдығы болып қалуға және қажетті қаржыландыруды алуға тиіс.

Тәрбие жалпы білім беру мекеме-

сінің қабырғаларында тек тұжырымдамалық нормативтік құжаттарда көрсетілген, ал тәрбиені іс жүзінде жүзеге асыру қолданылмайды.

Бұл мәселелерді шешу үшін мен бірнеше тұжырымдамаларды ұсынамын:

Бірінші тұжырымдамалық тәсіл білім беру мазмұнын жаңғырту болып табылады. Ғылым мен технологияның қарқынды дамуы жүріп жатқан қазіргі ақпараттық қоғамда оқу процесіне жаңа білім мен технологияларды белсенді енгізу қажет. Бұл оқушыға негізгі білімді игеріп қана қоймай, еңбек нарығында сұранысқа ие дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Қазіргі қоғамның қажеттіліктерін ескеру және білім беру бағдарламаларының икемді және бейімделгіш мазмұнын қалыптастыру маңызды.

Инклюзивті білім беру жағдайларын жақсартудың алғашқы қадамы қолжетімді инфрақұрылымды құру болуы тиіс. Бұған мектеп және оқытушылық үй-жайларды қайта құру және жаңғырту, оларды барлық балалар үшін жайлы оқу жағдайларын қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін мамандандырылған жабдықтармен және технологиялық құралдармен жарақтандыру кіреді. Сондай-ақ, ерекше қажеттіліктері бар балалар білікті білім мен мамандандырылған көмек ала алатын мамандандырылған орталықтар желісін құру маңызды.

Инклюзивті білім беру жағдайларын жақсартудың екінші маңызды аспектісі білікті мамандарды даярлау және қолдау болып табылады. Ерек-

ше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істейтін оқытушыларды қайта даярлауды және олардың біліктілігін арттыруды қоса алғанда, педагог кадрларды жүйелі даярлауды жүргізу қажет. Сондай-ақ, инклюзивті білім беру саласына ең талантты және адал мамандарды тарту үшін мұғалімдерді ынталандыру және қолдау тетіктерін қарастыру қажет.

Инклюзивті білім беру жағдайларын жақсартудың маңызды аспектісі қоғам тарапынан қолдау және хабардар болу болып табылады. Инклюзивті білім берудің принциптері мен құндылықтары туралы жалпы жұртшылықтың хабардарлығы мен түсінігін арттыруға бағытталған ақпараттық науқандарды жүргізу қажет. Сондай-ақ проблемаларды шешу жолдарын бірлесіп іздеу және инклюзивті білім беруді тиімді енгізуге жәрдемдесу үшін ерекше қажеттіліктері бар балалардың ата-аналарының өзара әрекеттесуі үшін платформа құру маңызды.

Біздің еліміздегі инклюзивті білім беру жағдайларын жақсарту әлеуметтік әділеттілікке және қоғамның үйлесімді дамуына ұмтылыстың ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл міндетті іске асыру мемлекеттің, жұртшылық пен педагогикалық қоғамдастықтың бірлескен күш-жігерін талап етеді. Тек өз күшімізді біріктіре отырып, біз барлық балаларды сапалы білім алуға және толыққанды дамуға тең мүмкіндіктермен қамтамасыз ететін инклюзивті орта құра аламыз.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасын іске асыруға педагогтердің мектептің жұмыс практи-

касына педагог кадрларды даярлау және қайта даярлау арқылы белсенді қатысуын мынадай бағыттар бойынша жүзеге асыру қажет:

- Білім беру мазмұнын құрудың тұжырымдамалық негіздері мен принциптері;

- Қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуының қазіргі сұраныстарына сәйкес білім беру мазмұнын жаңарту;

- Білім берудің денсаулық сақтау функциясы;

- Білім берудің вариативтілігін және жеке бағдарлануын қамтамасыз ету;

- Құзыреттілік тәсілді іске асыруға бағдарлану;

- Білім беру мазмұнының тұтастығы мен сабақтастығы, пәнаралық және ішкі байланыстарды қамтамасыз ету;

- Оқушылардың оқу жетістіктері жүйесін құру арқылы түпкілікті нәтижеге бағытталу;

- Білім беру процесін ұйымдастыру және іске асыру шарттарына қойылатын талаптар.

Жаңартылған білім беруге көшу кадрлық ресурсқа жаңа талаптар қояды:

- Педагогтарды білімге деген құзыреттілік тәсіл шеңберінде жұмысқа даярлау;

- Педагогтарды денсаулық сақтау технологияларымен қамтамасыз ету;

- Білім беру процесін айтарлықтай дараландыру жағдайында жұмыс істеуге дайындығын қалыптастыру.

Сондықтан педагог:

- Жалпы орта білім берудің жаңа МЖМБС әдіснамасы мен мазмұнын қабылдауға;

- Білім беру процесін бағдарламалық және әдістемелік қамтамасыз етуді өзгертуге;

- Педагогикалық қызметтің мақсаттары мен тәсілдерін өзгертуге дайын болуы қажет.

Педагог мамандықтарына қойылатын талаптардың мазмұны төмендегідей:

1. Табиғат қоғам және сананың басым заңдылықтарын білу;

2. Адам жайында оның жетік тұлғаретінде тани білуі;

3. Тарихи және қазіргі болмысын меңгеру тәсілдерін білуі;

4. Ақпарат жинақтарын өңдеу, қолданудың соңғы техникасын меңгеру;

5. Педагогикалық қызметті басқару мәселесін шешуі. Ең алдымен қазіргі мұғалімнің бойында гуманистік бағыттағы жалпы құндылықтарға сүйену, кәсіби қабілеттік шығармашылық қабілеттерді, психикалық дайындығы және әдістемені меңгеру қасиеттерімен белгіленеді. Мұғалімнің дайындығына жалпы педагогикалық дайындау ерекше орындалады. Кәсіби дайындыққа мынадай талаптар қойылады:

- өз мамандығының тұлғалық және әлеуметтік мәнділігін сезіну;

- мәдениетінің берілуін қамтамасыз ететін білім беру жайында тұтас түсінікті меңгеру;

- ғылыми гуманистік көзқарасты меңгеру;

- табиғат пен қоғам дамуының негізгі заңдылықтарын білу;

- Қазақстан Республикасы Конституциясының этикалық және құқықтық нормаларын білуі;

- білім беру процесінің заңдылықтары жайындағы біліммен түсінік-

тер жүйесін меңгеруі ғылымтану мен әдістерін білуі;

- таным тәсілдерін меңгеруі;

- пәндік білімін кәсіби тілмен жеткізе білу;

- қарым-қатынас орнату іскерлігін ойлау мәдениеті, сөйлеу мәдениеті, қарым-қатынас мәдениетін меңгеруі жұмысқа психикалық әдістемелік дайындау. Қорытындылай келе, Қазақстанда орта білім беруді жетілдіру қазіргі заманғы трендтерді ескеруді және оларды практикаға енгізуді талап етеді. Инновацияларға және еңбек нарығының өзгермелі талаптарына бейімделуге негізделген тұжырымдамалық тәсілдер оқушыларды заманауи шындыққа дайындауға және оларға табысты мансап пен жеке даму үшін лайықты мүмкіндіктер беруге қабілетті тиімді білім беру жүйесін құруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2017-2018 оқу жылында ҚР жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. — Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2017. — 340 б.

2. Оразбаева Ф. Тіл әлемі. Мақалалар, зерттеулер. — Алматы, «Ан Арыс», 2009. — 368 б.,

3. 2011-2020 жылға арналған Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытуға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Егемен Қазақстан. 2010, 18 маусым;

4. Инклюзивті білім беру негіздері. — Алматы, 2019.

Математиканы оқытуда интерактивті әдістерді қолдану

Елімізде болып жатқан саяси, әлеуметтік, экономикалық және т.б. өзгерістер білім жүйесіне әсерін тигізбей қоймайды. Демек, әлемдік деңгейдегі білім берудің парадигмасы өзгерсе, бізде де ықпалы тиеді.

Қазіргі таңда білім беруде ең бастанғы нәтижеге ие болу, оқытуды оқушының жеке тұлғасына бағыттау, ал оқыту әдістерін тұлғааралық қарым-қатынастарға бейімдеу болып табылады. Яғни, бір сөзбен айтқанда жеке тұлғаны дамытуға бағытталған.

Мұндағы менің мақсатым интерактивті оқыту арқылы оқушыларға тек ақпаратты беру ғана емес, оларға жауаптарды өз бетінше табу, іздену дағдысын үйрету.

Интерактивті оқыту дегеніміз — оқушылар мен мұғалім түсіністік қарым-қатынаста өзара білімдерімен, тәжірибелерімен алмасу және талдау жұмысы.

Интерактивті оқытудың негізгі әдістері: кейс-стади; іскерлік, рөлдік ойындар; тестілеу; топтық дискуссия әдісі; миға шабуыл әдісі; тренинг, презентациялар, пікірталастар, топпен жұмыс, сын тұрғысынан ойлау әдісі, зерттеулер, «инсерт» әдісі, сахналау, дебат және т.б.

Интерактивті әдіске сондай-ақ әр түрлі көмекші құралдар: тақта, кітаптар, бейне материалдар, слайдтар, флипчарттар, постерлер, компьютерлер және т.б. құралдар жатады.

Тәжірибиемде интерактивті әдістерді қолдануда: математика сабағында мен сөйлете алмаған белсенділігі төмен «үнсіз оқушының» өзі басқа балалардың ықпалымен жұрт алдына шығып, өз ойын айта білуге үйренді. Оқушылар сабақта «қалай оқу керектігін үйренуді» меңгерді және дағдыланды. Яғни метатаным пайда болады. Топтық жұмыс және жұптық жұмыс арқылы оқушылар өздері өз ойларын қорытты, нәтижеге жетуге ұмтылды. Өз ойларын Блум таксономиясы негізінде құрылған сұрақтарға толық жауап беретін деңгейге жетті. Жаңа сабақты өз беттерімен тез меңгере алды. Осыдан байқағаным топ оқушылары сәтті де, табысты орындалған жұмыстың «өзіндік тиімділігін» арттырып, бірлескен оқу өзіндік орнын қалыптастырды. Топта бірлесе жұмыс жасау мен топтық таныстырылым ұсынған кезде өткізілген сабақтарым оқушыларымның білімге деген қызығушылық қабілеттерін арттырып, шығармашыл, ізденгіш, біреудің пікірін сыйлай білетін, құнды пікір айта алатын, көпшіл тұлға тәрбиелеуге мүмкіндік берді. Бұрын сабақты өте жақсы оқитын бала ғана дарынды болып есептел-

се, енді кез келген баланың бойынан ерекше қабілетті көре білуге, соны әрі қарай дамытуды үйрендім. Тіпті оқушыларымның ішінен әр түрлі мамандық иесін анықтап, ол оқушыларға дарындылық қабілетін әрі қарай шыңдайтындай тапсырмалар беріп, әр сабақ сайын балалардың ерекшеліктерін ескере отыруға мүмкіндік берді.

Оқушылармен талқылау кезінде олардың мен, яғни, мұғалім тапсырған жұмыс туралы пікірін жиі талқылауға тырысатынын байқадым. Олар жалпы «Бұндай бағалаумен келіспеймін» дейді, себебі өзінің сабақта қандай жұмыс істегенін біледі. Олар теріс пікірге қарсы шыға алады және меніңше олар өздері істеген жұмыстың құндылығы туралы ашық диалог жүргізу қабілетіне ие болды.

Интерактивті негізде оқытуда маңыздысы білу емес, үйрене білу.

Көбінесе «біз қолымызбен істегеннің 80 пайызын, оқығанымыздың 20 пайызын, естігеніміздің 10 пайызын ғана есте сақтаймыз» деген қорытындыларды жиі естиміз. Немесе мына мысал: атқа шабу дағдысын меңгеру үшін, оны қалай жасау керектігін біреудің түсіндіргені немесе оны кітаптан оқып алу жеткіліксіз. Ол үшін шындығында атқа мініп барып, дағдыларды меңгерген абзал. Бұлай болатын себебі, біз білгенімізді қайта өңдеп, білім-білік дағдыларын қалыптастырып, оны әрекетке айналдырамыз.

Интерактивті оқытуды ұйымдас-

тырудың төрт түрлі бағыты бар екенін бәріміз білеміз:

— Оқушыға жеке өздігінен ізденуге мүмкіндік беру;

— Оқушыларға топтасып оқып-үйренуге жағдай жасау;

— Ізденушінің өздерін-өздеріне немесе өзара бағалату;

— Іс-әрекет барысында білім игеруге жол ашу.

«Жағада тұрып жүзуді үйренуге болмайтын сияқты» дайын білімді қабылдап алу арқылы қажетті икем-дағдыларды дамыту мүмкін емес. Сондықтан оқушылардың арнайы іс-әрекет барысында икем-дағдыларды меңгеруі маңызды рөл атқарады. Ол үшін оқыту білімді оқушылардың өздігінен оқып-үйренуге бағытталуы керек.

Математика сабағында интерактивті оқыту әдістерінің барлық түрін бірден қолдану, әрине мүмкін емес. Математика сабағында көбінесе келесі түрлері: миға шабуыл, тестілеу, топтық және жұптық жұмыстар, инсерт әдістері қолданылады. Мысалы: математика сабағында 9-сынып оқушыларымен «биквадрат тендеулерді шешу» тақырыбын өткен кезде зерттеушілік ұжымдық жұмыс түріне жататын «фишбоун» әдісін қолдандым. Бұл әдісте балық склетінің бас сүйегі зерттелетін тақырып жазылады. Тақырыпты зерттеу тұтас ұжымға тапсырылады. Тақырыпты оқып, оны түсіну үшін, алдымен жасайтын әр бір қадамдарын анықтап шығады. Жасалған қадамдар нақты, себептер мен ше-

шілмей жатқан салдарды анықтауға бағытталуы керектігі ескертіледі. Себептер мен салдар балықтың сүйектеріне қарама-қарсы орналас-тырылады. Ең соңында зерттеудің дұрыс шешімі балықтың құйрығына жазылады.

Әр ұстаз өз бетінше оқушылармен жұмыстың жаңа тәсілдерін ойлап таба алады. Оқушылар бір-біріне сұрақ қойып және оған жауап беру-ді үйрететін, жұптасып жұмыс істеу әдісін сабақтарда жиі қолданамын. Сонымен бірге, өз тәжірибемде үй тапсырмасы ретінде оқушыларға жаңа тақырып бойынша тест сұрақ-тарын құрастыруды тапсырамын.

Біз, әрине, оқушылардың қалай оқу керектігін үйретіп, соның нәти-жесінде еркін сөйлей алатын, ынта-лы, сенімді, сыни пікір-көзқараста-ры жүйелі дамыған, сандық техно-логияларда құзырлық танытатын, ойлау деңгейі дамыған, механика-лық есте сақтаумен шектеліп қал-маған, алған білімдерін өмірде кез келген жағдайда пайдалана алатын оқушы ретінде қалыптасуына жол көрсетуіміз қажет.

Осы күнге дейін, әрине, тәжіри-бем аз болса да, өзімнің және оқу-шылардың бойында интерактивті оқытуға көшкен кезде өзгерістер пайда болды: сабақты жаңашыл түр-де жоспарлау; оқушылардың жаңа-шыл болуы; оқушылар ретімен ке-зектесіп сөйлесуі, бірін-бірі сыйлай және тындай білуі; баға үшін емес, ой даму үшін оқи бастауы, бірақ әлі толық өзгеріске енген жоқпыз,

себебі жаңашыл бағалауды да енді үйреніп келеміз; сабақ барысында жаңа әдіс-тәсілдерді қосуға мүм-кіндік беруі; өз сабағыма өзім баға беруім және кемшілігімді түзеуім, жаңа жол іздеп, жаңаша талқылауға үйрену. Математика сабағында ин-терактивті оқыту әдістерін қолда-на отырып, мынандай нәтижелер-ге қол жеткізуге болатынына көзім жетті:

1. Уақыт үнемделеді;
2. Сабақтың сапасы артады;
3. Оқу әдісі мен құралдарын таң-дауға мүмкіндік жасалады;
4. Оқушылардың белсенділігі мен қызығуларын арттырады, осы-дан оқу үлгерімі көтеріледі.

Ұстаз үшін нәтижеге жету шә-кіртінің білімді болуы ғана емес, білімді өздігінен алуы және алған білімдерін қажетіне қолдану болып табылады. Жас ұрпақ — біздің ер-теңгі болашағымыз. Кез келген пе-дагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, ин-терактивтік тақтаны пайдалана ала-тын, онлайн режимінде жұмыс жа-сау әдістерін меңгерген, заман тала-бына сай жаңа технология әдістерін үйретуші, бағыт-бағдар беруші адам болуы шарт.

**Марияш Тлеубердиновна
САДВАКАСОВА,
Сүйінбай атындағы №143
мектеп-лицейінің математика пәні
мұғалімі.
Алматы қаласы.**

Математика пәнін оқытуда аналогия әдісі

Оқыту әдістері мұғалім мен оқушылардың оқу-тәрбие жұмысының міндеттерін ойдағыдай шешуге бағытталған өзара байланысты іс-әрекетінің тәсілдері. Әдіс жалпы мағынасында мақсатқа жету іс-әрекетін нақты ретке келтіру тәсілдері. Оқыту әдістері оқушылардың танымдық қабілеттерінің дамуына мүмкіндік туғызуы тиіс, яғни, оқушылардың ойын дамытады, өз бетінше ізденіп жаңа білімді игеруге ықпал жасайды.

Оқыту әдісі мақсатқа жетудің сәналы түрде қолданылатын тәсілі, ал мақсатқа жету мұғалімнің шеберлігіне, оның оқыту процесін тиімді ұйымдастыра білуіне, оқушылардың даярлық дәрежесіне, мұғалім мен оқушылардың белсенділік педагогикалық ынтымақтастығына байланысты.

Математиканы оқыту теориясы мен оқыту методикасында оқытудың ғылыми әдістері айрықша орын алады. Математиканы оқытудың ғылыми әдістерін игеру, оқыту процесінің тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Пән ретінде математика тек өзіне тән белгілермен ерекшеленеді. Ол белгілердің ең бастысы — оқып үйренетін ұғымдардың неғұрлым жалпылығы, мұның өзі алғашқы математика сабақтарында-ақ бой көрсетеді. Сондықтан оқу процесінде математикалық ұғымдарды қалыптастырғанда да, сол ұғымдарды іс жүзінде қолдануда да осы ерекшеліктерді бейне-

лейтін әр алуан әдістерді пайдалану қажет. Сонымен бірге, оқытудың ғылыми әдістерін қолдану шәкірттердің ойлауын дамытатынын, олардың жалпы мәдениетін көтеретінін, математика сабақтарында қалыптасқан тәсілдер мен ұғымдарды кәдеге жарату қабілетін шындайтынын айрықша атап өткен жөн. Математиканы оқытудың ғылыми әдістері: 1) бақылау мен тәжірибе 2) салыстыру және аналогия 3) анализ бен синтез 4) индукция мен дедукция 5) жалпылау мен тарату 6) абстракциялау мен нақтылау жатады.

Математиканы оқытудағы кеңінен қолданылатын ең тиімді әдістердің бірі — аналогия әдісі болып табылады. Бұл әдіс оқушыларды ізденуге ұмтылдырады және математикаға қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар аналогия әдісінің кеңінен қолданылуы оқушыларға оқу материалын жеңіл және тиімді ұғынуға мүмкіндік береді (сонымен қатар білімнің өзекті болуына себеп болады).

Аналогия (грекше *analogia* — сәйкестік, ұқсастық) — объектілердің кейбір белгілерінің ұқсастығына сүйеніп, олардың басқа белгілерінің де ұқсас болатындығы туралы қорытынды шығаратын таным әдісі. Аналогия бойынша қорытынды жасауды сұлбелік түрде былай көрсетуге болады. Егер қарастырып отырған A және B объектілерінің ортақ қасиеттері $c_1, c_2, \dots, c_n$, болып және A объек-

ті тағы да d деген қасиетке ие болса, онда B -да d қасиетке ие болады деген қорытынды жасалады.

Аналогияның айрықша сипаты — бір жүйедегі қатыстар мен қасиеттерді екінші жүйеге көшіру болып табылады. Оқушылардың бір объектіні оқып үйренудегі білімдерді екінші объектіге көшіру қабілетін қалыптастыру оқытудағы ең маңызды мәселе.

Сондықтан математика мұғалімі аналогия әдісін меңгеріп, оның әрбір түрін сабақ беру үрдісінде еркін қолдана білуі және аналогия бойынша жасалынып жатқан қортындыны шындыққа жақындататын факторларды білуі тиіс.

Оқыту үрдісінде аналогия жаңа білімдерді қалыптастыру, бұрын оқылған материал мен жаңа материал арасындағы байланысты тағайындау, математикалық ұғымдардың қасиеттерін дәлелдеу, алынған білімдерді қолдану және практикалық тексеруде, т.б. түрде қолданыс табады.

Математика тарихында теорияның дамуында аналогияның үлкен рөл атқарғаны туралы мысалдарды көптеп келтіруге болады.

Мысалы, көпөлшемді геометрияның негізгі ұғымдарын енгізу жазықтықтағы және үшөлшемді кеңістіктегі негізгі ұғымдардан аналогияны пайдалану нәтижесінде келіп шықты. Комплекс айнымалысы бар функция нақты айнымалысы бар функцияға аналогия негізінде пайда болған. Комплекс айнымалылар функцияның теориясын құруға нақты айнымалы функцияларды зерттеу әдістерімен аналогияны пайдаланған.

Бұрын оқытылған материал мен

жаңа материалды оқыту арасындағы байланысты тағайындауда аналогияны пайдалануға мысалдар қарастырайық. Мысалы, шардың (сфераның) диаметрі ұғымын енгізуді былайша жүргізуге болады: мектептің планиметрия курсына дөңгелектің (шеңбердің) диаметрі, дөңгелек шеңберінің (шеңбердің) кез келген екі нүктесін қосатын хордалардың (кесінділердің) ең үлкені ретінде анықталады, стереометрияда да шардың (сфераның) диаметрі дәл сол сияқты анықталады.

Мектеп математика курсына екі түзудің параллельдігінің анықтама-сынан аналогияны пайдаланып, жазықтықтардың параллельдігі немесе түзу мен жазықтықтың параллельдігінің анықтамалары тұжырымдалады.

Мектеп курсынағы геометрияда көптеген стереометриялық деректер аналогиялық планиметриялық деректермен пәнішілік байланыс орнатпай—ақ мазмұндалады. Оған мысал ретінде «Үшбұрыш және оның қасиеті» және «Тетраэдр және оның қасиеті», «Шеңбер, дөңгелек және оның қасиеті» және «Сфера, шар және оның қасиеті» және т.б. тақырыптарды ала аламыз. Осының бәрі геометрия курсынағы сызықтық салулардың салдарлары. Жазықтық және кеңістіктік тақырыптарды байланыстыру — курстың сызықтық — концентрациялық ұйымдастыруы негізінде мақсатты түрде жүзеге асырылады. Алдымен осы жағдайды теориялық жағынан ашамыз, содан кейін практикалық аспектісін қарастырамыз.

Есеп 1.

«Егер үшбұрыштың биіктігін m бірлікке арттырса, оның ауданы қалай өзгереді?»

Шешуі. $S = S \cdot ah$

a — үшбұрыштың табан қабырғасы, ал h — үшбұрыштың биіктігі.

$$S_1 = S \cdot a(h + m) = S \cdot ah + S \cdot am$$

$$S - S_1 = S \cdot am$$

Геометриялық көзқарас тұрғысынан берілген үшбұрыштың ауданының арттырылуы табан қабырғасы a және биіктігі t болатын үшбұрыштың ауданына тең.

Есептің аналогиясы стереометрияда: «пирамида берілген. Егер оның биіктігін m бірлікке арттырса,

көлемі қалай өзгереді?»

Шешуі:

$$V = \frac{1}{3} S_{\text{таб}} \cdot H$$

$$V_1 = \frac{1}{3} S_{\text{таб}} \cdot (H + m) = \frac{1}{3} S_{\text{таб}} \cdot H + \frac{1}{3} S_{\text{таб}} \cdot m$$

$$\text{Осыдан } V_1 - V = \frac{1}{3} S_{\text{таб}} \cdot m$$

Яғни, көлемнің арттырылуы табан ауданы мен биіктігі m бірлік болатын пирамида көлеміне тең.

Айгуль Нурганатовна

САГЫНДЫКОВА,

Сүйінбай атындағы №143

мектеп-лицейінің математика пәні

мұғалімі.

Алматы қаласы.

Математика пәнін оқыту үрдісінде тәрбиелеу әдістері

Кейінгі жылдары оқыту үрдісінде ғылыми негізде білім беру үшін жаңа педагогикалық технологияларды сабақтарға енгізу — әр мұғалімнің өзекті мәселесіне айналды.

Өзге пәндер сияқты математиканы оқыту барысында оқушыларды жан-жақты тәрбиелеуге болатыны мәлім. Математика өзінің даму табиғаты тұрғысынан интернационалды ғылым. Оның дамып өркендеуіне барлық ұлттар мен халықтардың ұлдары мен қыздары ат салысқан.

Математиканы оқыту үрдісінде тәрбиелеу жұмысының бір түрі — дидактикалық материалистік көзқарасты қалыптастыру. Дидактика талабы бойынша математиканы оқыту бары-

сында тек білім жүйесін ғана қабылдап қоймай, онымен қатар жалпы мәдениетке тәрбиелеп отыру керек.

Оқушылардың эстетикалық талғамы мен түсінігін қалыптастыруға әр пән өз мүмкіндігінше үлес қосады. Математикалық объектілердің симметриясы, дұрыс көпбұрыштардың қасиеттері, фигуралардың теңдігі оқушылардың эстетикалық талғамдарын қалыптастыруға көмектеседі. Мұғалімнің міндеті пәннің көркемдігін айқындап, сол арқылы оқушылардың математикаға ынтасын арттыру. Теоремаларды дәлелдеудің көркемдігі мен есепті шығару жолының әдемілігін қабылдауға оқушыларды тәрбиелеу қажет. Оқушыларға эстетикалық

тәрбие беру мұғалімнің педагогикалық, ұйымдастырушылық шеберлігіне, сөйлеу мәнерімен тығыз байланысты. «Математиканың әдемілігі», «Симметрия және эстетика» тақырыптарына шығармалар жаздыру — эстетикалық тәрбие берудің бір жолы.

Оқушылардың есептеу мәдениетін дамыту олардың экономикалық сауаттылығының маңызды элементтерінің бірі. Экономикалық мазмұндағы математикалық есептерді шығарғанда уақыт нормасын, еңбек өнімділігі, экономикалық тиімділік, өнім сапасы, т.б. сияқты экономикалық категорияларды пайдаланып отырудың маңызы ерекше. Жергілікті статистикалық материалдарды пайдаланып оқушылардың ата-аналарының қызметтерін сипаттау мұғалім, оқушы, ата-ана және кәсіпорынның арасындағы байланысты күшейтуге мүмкіндік береді. Математика сабағында оқушыларға экономикалық тәрбие беруде пәнаралық байланыстың маңызы зор. Мысалы: натурал сандарды оқып үйрену барысында оларды есте сақтау үшін арасында сандар қолданыс тапқан мақал-мәтелдерді пайдалануға болады. «Бір жылы сөз — бір күнге азық», «Екі жақсы қас болмас, екі жаман дос болмас», т.с.с. мақал-мәтелдерді келтіруге болады. Математика курсына әр түрлі шама өлшеуіштері өтіліп, оларға арналған көптеген есептер шығарылды. Мұндай шамалар, ұзындық, аудан, көлем, уақыт, жылдамдық. Міне осы шамалар, олардың өлшеуіштері туралы мәліметтер беру кезінде бұл шамаларды өлшеудің байырғыдан қазақтар арасында қолданыс тапқан

түрлері туралы айтуға болдаы. Мысалы: ұзындық өлшеуіштерін өткенде шақырым — 850 м., 1 қарыс — 20 см., 1 құлаш — 142 см., 1 елі — 2 см. екендігін, масса өлшеуіштерін өткенде: 1 қап, 1 пұт, 1 мысқал, 1 шөкім, уақыт өлшеуіштерінің өткенде: бие сауым, сүт пісірім, қас қағым, т.с.с, туралы түсінік беруге болады.

Осындай көптеген ұлтымыздың ұлағатты ұғымдарын есептің мазмұнына енгізіп, не санға байланысты келтіріп отырса оқушы әр сөздің мағынасын ұғымын, келешекте үлгі тұтады. Ата-бабамыздың қазақ халқына қалдырған мұрасының бірі киіз үйді көрнекі құрал ретінде «Бұрыштар» тақырыбын өткенде керегеде, шаңырақта қандай бұрыштар бар екендігін, «Параллель түзулер», «Перпендикуляр түзулер» тақырыптарында параллель, перпендикуляр орналасқан түзулерді табу туралы тапсырма беру керек. «Симметрия», «Геометриялық фигураларды» өткенде қолдануға болады.

Міне осылайша оқушылар қазақ халқының даналығының, ғасырлар бойғы тәжірибесінің жиынтығы киіз үймен танысып, сол даналықтың қыр-сырына үңіледі.

Сонымен математика үрдісінде мақсат қойып, үздіксіз жоспармен жүргізілген жұмыс нәтижелі болады.

Халықтық педагогиканың бір саласы — ұлттық ойындар. Қазақ халқының ұлттық ойын түрлерін өтетін тақырыпқа лайықтап пайдалану — тасада қалып келген дәстүрлерімізді қайта жандандырып, ұрпақтар бойына сіңіруге үлкен көмегін тигізеді. Сонымен бірге оқушылар халқымыздың өткен

тарихына ойлы көз тастап, қарым-қатынасты, салт-дәстүрлерді саналы түрде сезінеді.

Сандарға қатысты жұмбақтар:

Бес, он, жиырма, елу,

Жүз, екі жүз, бес жүз, мың бар.

Әрқайсысының құны бар. (Теңгерлер)

2. 100 мүйізі бар

Үстінде киізі бар. (Киіз үй)

3. Бұлбұлдың 2 құлақ, 1 басы бар

Салдыраған 8 жерден таңбасы бар.

Бұлбұлды жолға салып айдағанда,

Салатын неше түрлі жорғасы бар. (Домбыра)

Халық педагогикасының тағылымдарын математика сабақтарында қолдану — оның білімдік және тәрбиелік мақсаттарын жүзеге асырумен қатар халқымыздың салт-дәстүрін қастерлеп, оқушыларды ұлттық мақтаныш рухында тәрбиелеуде зор мәні бар. Оқушыларға тек пәндік білім, білік дағдыларын меңгертпей ұлттық құндылықтардың тәрбиелік мақсатын түсіндіре отырып сабақтарда қолдану қажет.

Киіз үйдің биіктігі 4 м 20 см. Бұл оның керегесінің, уық бөлігінің және шаңырағының биіктіктерінің қосындысына тең. Оның керегесінің биіктігі 1 м 60 см, уық бөлігінің биіктігі 2 м. Шаңырағының биіктігі киіз үй биіктігінің қандай бөлігін құрайды.

Домбыраны координаталық сәуле бойына орналастырғанда домбыраның тиегіне (А нүктесіне), мойнына (В нүктесіне) және құлағына (С нүктесіне) қандай бөлшектер сәйкес келеді. А, В және С нүктелерін координаталарымен жазыңдар.

Домбыраның басы (құлағы) $1/10$ м,

мойны $1/2$ м, шаңағы $2/5$ м. Домбыраның ұзындығы неше метр?

Сандықтың биіктігі 50 см. Ұзындығы 1 м 50 см, ені 55 см. Сандықтың көлемін және ауданын тауып, оларды бұрыс және дұрыс бөлшек түрінде жазыңдар.

6 сыныпта өстік симметрия тақырыбын өткенде үй жиһаздарына берілеп салынатын ою өрнектер түзуге қатысты симметриялы түрде салына-тынын айтып кеткен жөн.

Конус тақырыбын түсіндіргенде қазақ қыздарының басына киетін сәукеле ер адамдардың басына киетін тақияны айтып кеткен жөн.

Халқымыздың осындай асыл тәрбиелік мұраларын күнделікті сабақ мазмұнымен байланыстыра оқушыларға жеткізіп отыру жас ұрпақтың таным дүниесін кеңейтіп, ұлттық тәлім береді. Халқымыздың мандайына біткен ұлттық құндылықтарымызды сонау өткен ғасырлардан өшпес мұра болып қалыптасып келе жатқан дархан халқымыздың таратқан үлгі насихаты асыл мұраларымызды дәріптеп, білімге ден қойып көп ізденіс жасамайынша оқыту мен тәрбиені бірге ұштастырып ықпалдастыру мүмкін болмайды. Еліміздің тұғырын берік ұстап тұра алатын оны одан әрі дамытып өркендететін ұрпақ даярлау — біздің басты мақсатымыз.

**Каиргуль Жаманшаловна
ЖУМАКАНОВА,**

**Сүйінбай атындағы №143
мектеп-лицейінің математика пәні
мұғалімі.**

Алматы қаласы.

Математика пәнінен оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту

Қазіргі әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің орталық тұлғасы білім алушы субъект, ал ол субъектінің алған білімінің түпкі нәтижесі құзыреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мақсаты негізге алынып отыр. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығы дегеніміз – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Егер осы шарттар бастауыш сыныпта орындалғанда оқушының функционалдық сауаттылығы қалыптасады.

Оқушылардың функционалдық дағдылары мектеп қабырғасында қалыптасады. Қазіргі тез өзгермелі әлемде функционалдық сауаттылық – оқушының әлеуметтік мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық фактор болып табылады. Қазіргі әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің орталық тұлғасы білім алушы субъект, ал ол субъектінің алған білімінің түпкі нәтижесі құзыреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігін арттырып отыр. Осыған орай алған білімдері негізінде әрекет етуге қабілеттілік пен даярлықты білдіретін құзыреттіліктерді қалыптастыру үздіксіз білім беру жүйесінің

маңызды буыны болып саналатын жалпы білім беретін орта мектептердегі әрбір пәнді оқытудың да басым бағыттарының бірі болып табылады. Функционалдық сауаттылық оқушылардың танымдық қабілеттерінің деңгейін және оқушылардың өнімді жұмысының көрсеткішін білім деңгейі ретінде қарастырады. Бұл деңгей өмірдің әр түрлі саласындағы тапсырмаларды шешуде мектептік білім мазмұнының қолданбалық сипатына және оқушылардың игерген біліміне негізделеді. Сондықтан, қоғамдағы өмірлік пен практикалық іс-әрекеттердің дағдылары мен әлеуметтік іс-тәжірибені меңгеру үшін оқушылардың білім алу барысында негізгі және пәндік құзыреттіліктері қалыптасуы тиіс.

Оның мақсаты – оқушылардың салалық сауаттылығын дамыту арқылы, тиімді қызмет түрлеріне бейімдеу. Ұлттық жоспардың мақсаты – мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін жағдай жасау болып табылады. Қазіргі таңдағы еліміздегі өзгерістер, тұрақты дамудың жаңа стратегиялық бағыттары және қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы, қарқындылығы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті. Білім берудің жаңа үлгісін ендіру тұлғаны дамыту үдерісі ретінде тәрбиеге басты назар аударылуда. Білім беру сапасының мониторингі функционалдық сауаттылықтың негізгі бағыттары арқылы іске асады:

- Оқу және жазу сауаттылық;
- Жаратылыстану ғылымдарындағы сауаттылық;
- Компьютерлік сауаттылық;
- Математикалық сауаттылық;
- Денсаулық сауаттылық;
- Құқықтық сауаттылық.

Оқу және жазу сауаттылығы. Оқушылардың көне дүниелермен танысу, білу, құштарлану құзыреттілігін қалыптастыру. Көрген-білгендерін тиянақты түрде мазмұндап жеткізу.

Жаратылыстану ғылымындағы сауаттылық. Оқушының ғылыми дүниетанымын қалыптастырып, ғылыми білім жүйесіне негізделіп, танымның логикалық-саналы тәсілдеріне арқа сүйей отырып, оқушыға берілетін теориялық біліммен сипатталып, ғылыми категориялар мен дәлелдерді кеңінен пайдалануға машықтандырады.

Компьютерлік сауаттылық. Оқушының ақпараттық мәдениеттілігін, алгоритмдік ойлауын қалыптастыру және эмоциялық қабылдау түрлері мен есте сақтауын дамыту.

Математикалық сауаттылық. Математикалық сөйлеу және жазу мәдениетіне қоршаған ортаны және олардың заңдылықтарын баяндау, оны оқып үйренудің оқушылардың дүниенің ғылыми бейнесін меңгерудігі басты құралы ретінде көрінеді.

Денсаулық сауаттылығы. Дені сау, жаны сау оқушы тұлғасын қалыптастыру.

Құқықтық сауаттылық. Оқушының құқықтық білімін жақсарту, құқықтық ұғыну, өз құқықтары мен бостандықтарын, міндеттерін білу, заң күшіне сену, т.б.

Математикалық сауаттылықтың әдістемесі мазмұнын кіші жастағы оқушыларға математиканы оқытудың әдістемелік ерекшеліктерін сипаттайтын ережелер, сондай-ақ оқытуда дамыту-

шылық және тұлғалық-іскерлік тұрғыдан қарау әрекетін құрайды. Математика пәнінің басты мақсаты – оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамыту. Логикалық ойлау қабілетін арттыруда есептің атқаратын ролі зор. Себебі, есеп шығару – мидың гимнастикасы. Логикалық ойлау қабілеті жоғары оқушы қай пәннің материалын болса да оңай меңгеріп тез түсінеді. Сондықтан бұл пәннен оқу үлгірімі жақсы оқушының басқа пәндерден де үлгірімі жақсы болады. Себебі әр пәннің оқу материалдары мазмұндары жағынан әр түрлі болғанымен оны игерудегі логикалық ойлау операциялары мен ой қорыту формалары бірдей болып келеді.

Математикалық есептердің тәрбиелік мәні зор. Есеп шығару кезінде төзімділік пен табандылық қалыптасады. Тиімді шешімді іздеу жазудың, сызудың ықшамдығы мен мұқияттығын керек етеді. Ойлаудың ерекше математикалық стиліне тәрбиелейді.

- Талқылаудың, формальдік-логикалық сұлбасын сақтау (талдау, құру);
- Талқылаудың, формальдік-логикалық сұлбасын сақтау (талдау, құру, дәлелдеу, зерттеу);
- Ойдың ықшамдығы;
- Ойлау барысының ықшамдығы;
- Математикалық символикалық дәл қолдану;

Оқушы біліміне мұғалім берген баға оқушының іштей өзін-өзі бағалауына сай келмесе, оның белсенділігіне теріс ықпал етеді, яғни, көтерме баға оқуға деген тұтынушылық қатынасты дамытуға, мұғалім беделін түсіруге соқтырады, ал төмен баға қою жағымсыз сезім, өз мүмкіндігіне сенімсіздік, кейде дауыдамай тудырады.

Есеп шығару, талдау есептер жүйесін құрудың мынадай әдістемелік ерекшеліктерін анықтауға жол ашты:

1) есеп мазмұнындағы мәліметтердің ғылымилығы;

2) есеп шығаруды үйретудің дамытұшы сипаты;

3) есепті кәсіби түрде шығара білуді қалыптастыру мен дамытудың жүйелілігі және сабақтастығы;

4) есеп мазмұнында мәселе көтерілуі;

5) есеп мазмұнының кәсіби бағыттылығы;

6) есеп шығаруды үйретудегі саналылық пен мақсаттылық;

Осының бәрінде де математикалық

ойлаудың жеткілікті түрдегі жоғары деңгейін қалыптастыру қажет.

Математикалық сауаттылықтың мақсаты бүгінгі күн талабына сай, жан-жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, тұрақты қызығушылығы бар, алған білімді іс-әрекетте еркін қолдану дағдысы қалыптасқан тұлға.

Айнаш Избасаровна КАНАБЕКОВА,

Сүйінбай атындағы №143

мектеп-лицейінің математика пәні

мұғалімі.

Алматы қаласы.

«Денотатты граф» әдісін қолдану оқушылардың мәтінді меңгеруіне қалайша ықпал ете алады?

НЗМ жүйесінде NIS-Program бағдарламасына сәйкес «Қазақстан тарихы» пәні барлық сыныптарда қазақ тілінде жүргізіледі. Екінші тілде оқитын оқушыларда тарихи ұғымдарды қазақ тілінде қабылдау, аргументтеу мен талдау, жүйелеуде қиындықтар туындайды. Ең басты қиындық оқушылардың қазақ тілін меңгеру деңгейінің төмендігінен шығады.

Тарих пәні мұғалімдер бірлестігіндегі мұғалімдердің кәсіби даму мақсаты әр түрлі болғанымен «оқушылардың аргументтеу дағдыларын дамытуға бағытталған» деген ортақ идеяның төңірегінде топтасқандарымыз «Lesson Study» бойынша зерттеу жүргізуді жоспарладық. Зерттеу жүргізу барысында 8 сыныптарда оқитын оқушылардан сауалнама алынды. Оның нәтижесін

өңдеу барысында анықталған мәселелер төмендегідей:

- көптеген оқушылар қазақ тілінде өз ойын еркін жеткізе алмайды;
- тарихи деректердегі негізгі ойды табуда қиналады;
- білімді өздігінен меңгеруде қиналады.

Бұл мәселені шешу үшін өзімізге «Оқушылардың тілдік қорын қалай дамытуға болады?» және «Сыныпта пәндік білімді толық меңгерту үшін жұмысты қалай ұйымдастыруға болады?» деген сұрақтарды қойып, жауап іздеуге кірістік.

Жоғарыдағы сұрақтарға жауап таппайынша, сапалы білім беруге болмайтыны анық көрінді. Мәселенің өзектілігі мынада: екінші тілде білім алатын оқушылардың «Қазақстан тарихы» пәнінен берілетін білімді толық меңгермеуі және ойын

жүйелі жеткізе алмауы аталмыш пән бойынша болашақта алуға тиісті, әрі күрделене беретін барлық білімнің жолын жауып тұр.

Сабақта қандай әдіс-тәсілдер мен стратегияларды қолданғанда аталған мәселенің шешілетініне көз жеткізу керек болды. Ұзақ талқылаудан соң, «Денотатты граф» әдісіне тоқталдық. Профессор Вагапова Д.Х. (2001) «Риторика в интеллектуальных играх и тренингах» еңбегінде: «Денотатты граф — ұғымдарды белгілі бір жолмен сипаттайтын, оның аспектілерін ашатын сызба-ағаш. Тірек сөз етістікпен жалғасады, ал олардан мысалдар, атаулар тарайды. Идеялар тірек сөзге тән негізгі әрекеттер мен көзқарастар. Атаулар — негізгі ұғыммен байланысты тұжырымдамалар мен құбылыстар» - деп көрсетеді. (460 б). Денотатты граф әдісін сабақтың кез келген кезеңдерінде — жаңа білімді меңгеру, қорытындылау, рефлексиялау — қолдануға болады.

Осылайша, зерттеу тобының алдына «Екінші тілде білім алатын оқушылардың мәтінді қолданып, пәндік білімді меңгеруіне денотатты граф арқылы жағдай жасау» деген мақсат қойылды. Себебі ойды немесе ақпаратты сызбаға, суретке немесе графикалық кестегі салып, бейнелеп беру — ең алдымен оқушының шығармашылық потенциалын таллап етеді және ақпаратты саралауға, жинақтап, түсінікті етіп көзге елестетуге мүмкіндік береді. Оқушылар көз алдында тұрған сызбаға сүйене отырып, тақырып бойынша алған білімін баяндап беруге, себеп-салдарлық байланыстарын анықтап, қорытынды жасай алады, деп бол-

жам жасалды.

Зерттеу нысаны ретінде 8 «Д» сыныбының 1 тобы тандалды. Сыныптың бұл тобында 12 оқушы бар. «Отарлау және ұлт-азаттық күрес» бөлімі бойынша «Исатай Тайманұлы мен Махамбет Өтемісұлын қандай ортақ идея біріктірді?» және «Кенесары хан бастаған ұлт-азаттық күрес неліктен жалпы ұлттық сипатқа ие болды?» деген тақырыптар бойынша сабақтар өткізу жоспарланды. Бұл сабақтарда 8.3.1.5 қазақ халқының отаршылдыққа қарсы ұлт-азаттық күресінің себеп-салдарын анықтау; 8.3.1.6 ұлт-азаттық көтеріліс басшыларының рөліне баға беру — оқу мақсаттары қамтылған.

Әріптестермен бірлесе отырып «Lesson Studудін» алғашқы сабағы жоспарланды. Сабақ беретін, бақылаушы мұғалімдер белгіленіп, А, В және С деңгейлі оқушылар анықталып, бағалау парақтары дайындалды. Қажетті құжаттар ресімделген соң, барлық сынып оқушыларының сабақ үстіндегі әрекетін бақылауға қосымша бейнекамера да қойылды.

Жоспарға сәйкес сабақ барысында оқушылар төрт топқа бөлінді. Зерттеу нысаны болып отырған үш оқушы бір топқа біріктірілді, себебі топтық жұмыс барысында үш деңгейлі оқушының өзара қарым-қатынасы, бірлесіп жұмыс істеуі, серіктестік оқытудың қалай жүзеге асатыны да біздің қызығушылығымызды тудырды.

Күткеніміздей, А деңгейлі оқушы өзінің көшбасшылық қабілетін көрсете бастады. Берілген ақпаратты топтағы оқушыларға баяндауы, ақпаратты сызбаға түсірудегі жетекші рөлге ие болып, оны топ мүшелеріне

жеткізе білуі оның сабақ тақырыбы бойынша берілген білімді өзгелерден гөрі жақсы түсініп отырғанын анық байқатты. Бұл оқушы өзіне топ жетекшісінің міндетін алып, С деңгейлі оқушыға айтылған ақпараттарды сызбаға салуға, ал В деңгейлі оқушыға жасалған жұмысты қорғауға міндеттеді. Өзі сызбаны қалай толтыру керектігі мен қай мәселені баса айту керектігін, түйінді ойдың қайда жатқанын оқушыларға түсіндіріп отырды. Сабақты жоспарлау кезінде келіскендей, оқушылардың топ ішіндегі рөлдерді өздері бөлетіні ескертілген болатын, бұл міндетті А деңгейлі оқушы бірден өз қалауымен жауапкершілігіне алды және оған ешкім қарсы болмады. Денотатты графты толтыруды топ ішінде талқылаған кезде «зерттеушілік әңгіме» болған жоқ. Себебі, А деңгейлі оқушы көшбасшылықты өз мойнына алып, барлығын өзі түсіндіріп берді. Сабақтан кейін әр оқушыдан кері байланыс сұхбат түрінде алынды.

А деңгейлі оқушы қазақ тілін жақсы меңгергендіктен ақпаратты жүйелеп, сызбаға түсіру оған қызықты болғанын, бірақ топтың атынан сөйлейтін В оқушымен оның баяндауын талқылағанда қиындық туғанын айтты. Кей сөздерді орысша түсіндіруге тура келгенін, сөйлеп тұрған кезде де көмектескенін айтты. Бірақ, В деңгейлі оқушының тақырыпты толық түсінгенін, тек ауызша жеткізу қиынға соққанын қосымша ескертіп кетті. А деңгейлі оқушы ақпаратты сызбамен берудің («Денотатты граф» әдісі), артықшылығы ретінде ұлт азаттық көтерілістің негізгі мақса-

ты, себептері мен оқиға барысын түсіну әлде қайда оңай болғанын атап өтті.

В деңгейлі оқушы сұхбат барысында сызбадағы тірек сөздерді ашу арқылы тақырыпты жалпы түсіну қиын болмағанын, бірақ сөйлеуге келгенде қиналғанын, дегенмен топ жетекшісінің көмегімен сызбаны жақсы қорғап шыққанын жеткізді. «Сызбаның астына тақырыпқа қатысты күрделі және бұрын таныс емес тірек сөздердің аударма-сөздігін жазып қоюға бола ма?» деген сұрағы бізді қуантты. Бұл, оқушының мәселені шешу жолын өздігінен іздей бастағанын көрсетті. Келесі сабақта тірек сөздерді аудармасымен жазып қоюға рұқсат беруді жоспарладық.

Ал С деңгейлі оқушы сұхбатында сызбаға мәтіндегі ойды қалай жіктеп жазу керектігін мүлде елестете алмағанын айтты. Себебі тілді жетік білмегендіктен тақырыпты толық түсінбегенін жасырмады. Тек топ жетекшісі мәтіндегі ақпаратты сызбаға салуды түсіндіре бастағанда ұға бастадым деді. Сызба толтырылып, В оқушы сынып алдында сөйлеуге дайындалып, топ ішінде баяндап бергенде, тақырыпты толық түсіндім деді.

Оқушылардан алған ақпаратымызды саралай келе, оқушылардың тілдік қорын дамытып, берілген ақпаратты жүйелеп, білімді толық меңгеруі үшін «Денотатты граф» әдісін дұрыс тандағанымызға көз жеткіздік. Келесі сабақты жоспарлағанда мынандай өзгерістер енгіздік: топ ішіндегі рөлдерді сабақ беруші мұғалім өзі тағайындайды, денотатты графқа қосымша тірек сөздерді

аудармасымен жазып қоюға рұқсат беріледі.

2 сабақта В деңгейлі оқушы сызбаны толтырады, С деңгейлі оқушы мәтіннен тірек сөздерді тауып, идеяларды ұсынады, А деңгейлі оқушы топтың жұмысын қорғайды деп жоспарланды. А оқушы тапсырманың барлық түрін орындай алатын деңгейде екенін байқағандықтан, сызбаны басқаларға таныстырып сөйлеу тапсырылды. Осылайша, А оқушыға қарап, қалған оқушылар ақпаратты баяндау дағдыларын жетілдіре түсуі керек деп шешілді.

LS екінші сабағында С оқушы тірек сызбаға сүйеніп, мәтіндегі негізгі ұғымдарды анықтағанмен, оларды ашып, жүйелеп жазуда қиналды. Оған А мен В көмектесті, сөйтіп топта нағыз «зерттеушілік әңгіме» пайда болды. Денотатты граф парағындағы етістік тірек сөздерді қолданып ақпаратты жүйелі орналастыруда күрделі сөз тіркестерінің аудармасын қолданулары да өз көмегін тигізді. Сөйлесу барысында оқушылардың сөздік қоры біршама жетілгені, ол сөздер пікірталас үстінде жақсы көрініс беретіні байқалды. Нақты ақпараттар анықталған соң, сызбаны толтыру В оқушыға онша қиындық тудырмады және тақырыпты толық түсініп отырғаны байқалды. Осылайша, олар ұлт азаттық көтерілістің себеп - салдарлық байланысын талдап, тарихи маңызын шығара алды. Өз кезегінде А деңгейіндегі оқушы еш кідіріссіз, топ ішінде сөйлеп дайындалмастан, сызбада жазылған ақпаратқа сүйеніп, тіпті қосымша өз білімін қолданып, толық баяндап шықты. Бұл оқушының денотатты граф әдісі арқылы ақпараттың не-

гізгі идеяларын анықтап, академиялық тілді қолданып, логикалық байланыстары бар түсінікті сөйлемдер арқылы баяндау дағдысының жетіле түскенін көрсетті.

Сабақтан соң, сұхбат барысында В оқушы сызбаны толтыруда қосымша тірек сөздер мен топтық әңгіменің көп көмегі болғанын атап өтті. Оқушыны бақылаған ұстаз да бұл жағдайды өз жазбасында түртіп қойыпты.

С деңгейлі оқушы сұхбатта өзінің мәтіндегі негізгі идеяларды дұрыс анықтағанымен ақпаратты жүйелеп түсіндіруде қиналғанын айтты. Бірінші себеп тілдік қордың жетіспеушілігі, сөйлемдерді дұрыс құрастыра алмауы болса, екінші себеп өз ойына, ұсынған идеясының дұрыстығына деген сенімсіздіктен болды деді. Бірақ жанындағы оқушылардың көмегімен өзіне тапсырылған міндетті атқарып шыққанына қуанышты екенін жеткізді. Бұл да «Денотатты графтың» әсері деп санадық, өйткені тілдік кедергіден болып толыққанды түсіне алмаған білімді сызбаға сүйеніп идея ұсыну барысында, сызбаны талқылау кезінде достарының көмегімен толықтырып алғанын жасырмады.

Сабақты зерттеудің үшінші сабағы Кенесары Қасымұлының көтерілісіне байланысты болды. Сабақты жоспарлағанда алдыңғы сабақтардағы үйренген білімдерін қолданып, берілген ақпаратқа денотатты графты құрастыруды оқушылардың өздеріне тапсыруды ұйғардық. Оқушылар бірлесіп денотатты графтың сызбасын жасайды, А деңгейдегі оқушы сызбаны толтырады, В деңгейдегі оқушы идеялар ұсынады, ал С оқушы баяндап, қорғайды деп шешіл-

ді. Бұл сабақта оқушылар деноттаты графты өздері жасап, үлкен мәтіндердегі ақпаратты жүйелеп, негізгі ұғымдарды ашатын, мысалдар келтіріп, оқиғаның барысына талдаулар жасап, өз ойларын анық, түсінікті жеткізе алса «Денотатты граф» әдісі арқылы қойған мақсатымызға жете алғанымыз деп есептедік.

«Lesson Study» үшінші сабағы да ойдағыдай өтті. Оқушылардың бірінші сабақтағыдай емес, «Денотатты графтың» ерекшелігін түсініп, мәтіндегі ақпаратты сұрыптаудың жеңіл, тиімді жолдарын меңгере алғаны көрінді.

Төртінші сабақтың қорытындылау бөлімінде «денотатты граф» арқылы анықталған Сырым Датұлы мен Кенесары Қасымұлы көтерілістерінің ерекшеліктері мен айырмашылықтарына сүйене отырып, ұлт азаттық көтерілістердің тарихи маңызы туралы ой-қорытуды жазу жеке жұмыс ретінде берілді.

Бұл сабақтардың нәтижесі сыныптағы В, С деңгейлі оқушылардың ақпаратты есте сақтау, мәтінді түсіну және ондағы негізгі ойды, тірек сөздерді анықтай алу дағдыларының жақсарғанын көрсетті. С деңгейлі оқушының тірек сөздерді қолданып, мәтін бойынша негізгі ақпаратты қысқаша баяндау дағдысы орта деңгейге көтерілді. А, В, С деңгейіндегі оқушылардың тарихи оқиғаны сипаттау үшін өздері де деноттаты графты құрастыра алу мен сыни ойлау дағдыларының көтерілуі байқалды.

Lesson Study-ға дейін барлық оқушылардан:

А деңгейде — 1 оқушы;

В деңгейде — 5 оқушы;

С деңгейде — 6 оқушы болса, Lesson Study-дан кейін:

А деңгейде — 3 оқушы;

В деңгейде — 7 оқушы;

С деңгейде — 2 оқушы болды.

LS зерттеу сабақтарынан кейін «Денотатты граф — екінші тілді оқушыларға сауатты сөйлеуге, өз ойын жүйелі жеткізуге, мәтінді меңгеруге ықпалы зор және пәндік білімді меңгерудегі ең тиімді әдіс-тәсілдердің бірі» деген қорытындыға келдік. Бұл әдіс арқылы үлкен мәтіндегі ақпаратты сұрыптауға, қажет етістіктер арқылы оқушының сөйлемдерді дұрыс құрастырып, аргументті сөйлеу дағдыларын жетілдіруге жағдай жасалды. Сабақтағы белсенділіктері артып, ынтымақтастық ортада жұмыс жасау дағдылары артты, талдаулар барысында өз құрдастарының түрлі көзқарастарымен танысты, бір-біріне деген қолдаушылығы қалыптасты.

Пайдаланылған әдебиет:

1. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Білім беру бағдарламасы. NIS Programme. «Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу бағдарламасы. — Астана, 2017;

2. Вагапова Д.Х. (2001) Риторика в интеллектуальных играх и тренингах». — М., Цитадель, 460 с.

Асхат Каримович АХМАНОВ,
Дильбар Бостандыковна БЕГАЛИНА,
Нұрсұлтан ТІЛЕГЕН,
ХББ Назарбаев Зияткерлік мектебінің
тарих пәні мұғалімдері.
Петропавл қаласы,
Солтүстік Қазақстан облысы.

Развитие творческих способностей учащихся на уроках русского языка и литературы

Основная цель работы с творческими детьми — формирование у них готовности к реализации своих способностей в творческой деятельности. Достижение цели достигается за счет углубленного преподавания учебной программы и развития познавательной активности обучающегося.

Активизация мыслительной деятельности и творческих способностей учащихся предполагает прежде всего глубокие изменения в системе мотивации учебной работы. Только при наличии живого интереса к предмету, удовлетворения полученного от самого процесса, учебного труда, веры учащихся в свои силы возможно достичь желаемых результатов.

С целью совершенствования речевых навыков, памяти, творческих способностей учащихся выборочный диктант может быть написан с последующим восстановлением текста. Работа организуется таким образом. Вначале учащийся хорошо запоминает читаемый учителем текст, используя в качестве смысловых «вех» тот материал, который был записан в ходе диктанта. Можно использовать также диктант «Проверяя себя». Высокий обучающий и контролирующий эффект этого диктанта состоит в том, что учебная инициатива в ходе работы исходит не от учителя, как это бывает при написании объяснительных диктантов «традиционного»

типа, а от учащихся, которые, сомневаясь в правильности написания, сами ставят перед классом вопросы. В случае повторения ошибок в диктанте «Проверяя себя» работе может быть придан предупредительный характер, когда вопросы о написаниях, вызывающих затруднения, задаются учащимися до записи текста. При этом сохраняется высокий обучающий и контролирующий эффект диктанта и предупреждаются возможности отклонения от правописных норм. Для развития творческих способностей учащихся может быть использован диктант с «отсроченным» решением дидактической задачи, главная суть которого состоит в том, что работа по предупреждению ошибок и написания диктанта не совпадают во времени. Организовав работу по предупреждению ошибок, ученикам дается время на подготовку диктанта (от 1-2 до 3-4 дней и более). В этом случае осмысление и запоминание соответствующего материала распределяется во времени, что особенно важно в усвоении знаний. Что же касается практических упражнений, используемых с целью более углубленного закрепления знаний, им должен придаваться творческий характер. В связи с этим не следует на уроках заниматься одним осложненным списыванием. А необходимо чаще предлагать работы, требующие творческого подхода их выпол-

нения. Сюда относятся задания на конструирование и переконструирование словосочетаний и предложений, творческие свободные диктанты, работы по составлению связных текстов и т.п. Для того чтобы развивать творческие способности учащихся, задания творческие могут сначала выполняться в ходе фронтальной беседы, в дальнейшем постепенно наращиваются трудности в работе учащихся. Для развития творческих способностей учащихся выполняются работы с постепенным наращиванием трудностей, с ориентацией на последующий переход к самостоятельной работе. Это позволяет устанавливать, в какой мере усваивается учебный материал всеми учащимися и постепенно выравнивать знания учеников, имеющих различную подготовку.

Поскольку чтение произведений есть процесс творческий, оно неизбежно возбуждает желание читателя самому проявить творческие способности. У младших это желание часто реализуется в игре. Они увлеченно играют в путешественников, разведчиков, космонавтов и т.д., находясь под впечатлением прочитанной книги, просмотренного фильма или спектакля. В старшем возрасте игра уступает место игре воображения. Читатели мысленно ставят себя в положение героев, представляют себя в различного рода ситуациях. Развитие творческих способностей и личности учащихся — одна из крупных образовательных и воспитательных задач. Дело не сводится к развитию речи, т.к. не передает всей сути. Развитие речи — лишь часть задачи, сопутствующая развитию творческих способностей и учения, хотя и очень важная часть. Что-

бы развить творческие способности учащихся, проводятся разные работы. Например, выбирается стихотворение лирическое, страницы повествовательных и драматических произведений, обладающие относительной законченностью. Ставится ряд вопросов, на которые учащиеся ищут ответы, раздумывая над словами писателя. Ответы заслушиваются и обсуждаются в конце занятия. Оно завершается развернутой оценкой проделанного, которую дает учитель. По-иному строятся семинарские занятия. Их организуют в старших классах. Учитель предлагает детям темы рефератов, посвященных разным вопросам, программы, охватывающие значительный круг литературных явлений. Затем рефераты заслушиваются и обсуждаются в классе. Этот метод чаще всего применяется на факультативных занятиях по предмету, где используется огромный литературный материал, требующий обобщения. На школьное сочинение на литературную тему также необходимо взглянуть как на метод самостоятельной работы учащихся под руководством учителя. С другими работами его роднит исследовательский характер, путь от наблюдения к обобщениям, совершаемый самостоятельно, выступления с результатами работы перед классом. А сочинения творчески оформляются в виде критической статьи или очерка.

**Нургуль Даулетбековна ТУЯКБАЕВА,
Айнур Шыныкуловна АЛИПБАЕВА,
учителя русского языка и литературы
средней школы №276
кента Айтеке би.
Казалинский район,
Кызылординская область.**

Развитие функциональной грамотности обучающихся в достижении учебных целей по русскому языку и литературе

Функционально грамотная личность — это человек, ориентирующийся в мире и действующий в соответствии с общественными ценностями, ожиданиями и интересами. Основные признаки функционально грамотной личности: это человек самостоятельный, познающий и умеющий жить среди людей, обладающий определёнными качествами, ключевыми компетенциями.

Сущность функциональной грамотности:

- самостоятельное учение;
- применение в различных сферах человеческой деятельности.

В условиях обновленного содержания образования психолого-педагогическое сопровождение обучающихся в достижении учебных целей остается вопросом актуальным, насущным. Психолого-педагогическое сопровождение — это профессиональная деятельность взрослых, взаимодействующих с ребенком в школьной среде. Оказание психолого-педагогической помощи необходимо для успешного обучения учащихся, реализации их способностей. Каждый предмет имеет свои особенности, специфику преподавания, не исключение предмет русский язык. Русский язык претерпел изменения в корне, сместив ориентир со знаниецентризма в коммуни-

кативную сторону языка, грамматика отошла на второй план, изучается попутно, в силу необходимости коммуникативных задач, их оформления на письме. Соответственно, претерпели изменения учебные цели. Задача учителя — реализовать их в сочетании с государственным заказом — развитием читательской, функциональной грамотности. В связи с предметом преподавания остановлюсь на учебных целях по русскому языку, методах их достижения из опыта работы, психолого-педагогической помощи учащимся при этом. Относительно положительно в пятом-шестом классах дело обстоит в работе с текстами. Учащиеся начального звена еще помнят опыт подготовки к МОДО, PIRLS, имеют некоторые умения в этом вопросе, теперь расширяют знания. У учащихся формируется умение внимательно читать сплошные/не сплошные тексты, отвечать на вопросы, извлекать главную и второстепенную информацию, понимать ее, определять основную мысль, интерпретировать, трансформировать в другие сплошные (план, реферат, текст другого стиля) и несплошные тексты (схемы, таблицы обычные, сводные, сравнительные, интеллект-карты, двухчастный дневник, другие графические органайзеры, рисунки)[2]. За успешным выпол-

нением работ, конечно, стоит работа учителя, повседневная, кропотливая. Необходимо научить детей правильно работать с такими таблицами, выбирать информацию, изменять ее, располагать согласно требованиям. Так, при составлении Диаграммы Венна учу ребят сопоставлять материал параллельно по заранее выдвинутому либо самостоятельно сформулированным критериям. При формулировании развернутого ответа на вопрос-сравнение также прошу придерживаться данного принципа с разницей в том, что тексты несплошного и сплошного вида. Более того, развернутый ответ требует более ответственного подхода в связи с построением связного, аргументированного ответа, с использованием разных грамматически верно выстроенных структур. Систематическое использование на уроках разных видов таблиц, схем, активных методов обучения позволяет со временем довести умения до автоматизма, способствует развитию творческих способностей обучающихся. Одними из важных в работе с текстом учебных целей является умение определять и различать типы текстов (описание, повествование, рассуждение), распознавать характерные черты, языковые и жанровые особенности текстов публицистического, художественного стилей. С типами речи учащиеся знакомы с начальных классов, восстанавливают знания через цели, структуру таких текстов; выполняют тренировочные упражнения, определяют тип текста, приводят 2-3 аргумента в защиту своего ответа. Знакомлю с особенностями текстов данных стилей блоком, в таблице, разбираем теорию, учащиеся наблюдают примеры на практике в тексте, анализируют, выполняют упражнения сначала под моим руководством, после самостоятельно. Доказывают принадлежность текстов публицистическому (художественному) стилям через цель, функцию, стилевые черты, жанровые, языковые особенности. Создают тексты-описание, повествование, рассуждение в публицистическом (интервью, репортаж) художественном (стихотворение, сказка, рассказ) стилях с учетом целевой аудитории. В достижении этих целей использую дифференцированный подход, принципы научности, доступности, связи теории с практикой. Наблюдаются развитие внимания, памяти, творческих способностей, креативного подхода к упражнениям. При переходе с начального в среднее звено многие учебные цели согласно программе требуют значительного углубления знаний учащихся. Так, ребята с начального звена привыкли подробно излагать тексты, и затруднения у них вызывает сжатый, выборочный пересказ, пересказ от 3-го лица. Подспорьем в этом случае становится пересказ по плану, иллюстрациям, предварительный выбор ключевых эпизодов, умение связать их, наглядный видеоматериал по лицам глаголов, пересказ одного текста от 1, 2, 3-го лиц в сравнении попеременно. Требует внимания умение составлять вопросы. От привычных

простых вопросов ребята переходят к их разным типам: вопросам по таксономии Блума, по Ромашке Блума, вопросам высокого и низкого порядка (толстым и тонким), вопросам, оценивающим текст с точки зрения актуальности, ценности, качества и полезности, другим вопросам. Уччу составлять вопросы согласно требованиям приема, акцентирую внимание на корректности, ясности вопросов, полным, развернутым, грамотно сформулированным ответам. В этом случае важно услышать голос ребенка, быть тактичным, не отрицать, а принимать с доработкой, учить одноклассников слушать и слышать друг друга, относиться доброжелательно, обучая учиться. В ногу со временем идет учебная цель представлять информацию в виде иллюстраций, в том числе с использованием информационно-коммуникационных технологий. У ребят обычно не бывает проблем с формированием этой цели, дети своего времени легко усваивают материал, подходят творчески, предлагая свои методы обработки информации, ее представления в виде фотоколлажа, комиксов, рекламного ролика, прочее. Большой интерес представляет для ребят творческие работы, представляя себя в предлагаемой ситуации и описывая свои ощущения. Помощью в этом деле являются образцы аудиоматериалов, текстов, методы шести шляп, ПОПС-формулы, ролевые задания — составление интервью, репортажей. Ребята с интересом принимают в них участие. Найдут средства выразительности, стилистические фигуры, понять цель применения их в тексте позволят презентации, видеоматериал, систематические упражнения, метод взаимооценивания, словесная оценка, похвала. Сначала выполняют упражнения под моим руководством, с поддержкой, что обозначено в целях, далее — самостоятельно. Интересным методом работы в достижении цели корректировать текст, исправляя орфографические и пунктуационные ошибки с помощью словаря, редактируя текст, является прием «Редактор». При этом требую от учащихся не молчаливого, а аргументированного исправления: названия орфограммы с последующим объяснением правописания слов, названия пунктограммы с последующим объяснением знаков препинания. Несмотря на преимущество коммуникативных задач современного преподавания русского языка, мы не должны забывать о грамматике, развитии орфографической зоркости, пунктуационной грамотности у учащихся. При выполнении любого вида работ на уроке следует обязательно оказывать психолого-педагогическую помощь учащимся: учитывать возраст, тип класса (гимназический, простой общеобразовательный), применять дифференцированный, индивидуальный подход, личностно-ориентированное обучение, когда учащимся оказывается педагогико-психологическая поддержка в обучении, теории и практике. Имеют место в моей практике

неоднократное объяснение новой трудной темы при необходимости, разбор трудных вопросов, дифференцированные задания уровней А, В, С, разработка индивидуальной траектории развития учащихся, строение подмостков, индивидуальная работа, похвала, поощрение за учебные достижения, работа негласных пар «сильный-слабый», групп смешанного состава «Обучая — учимся», консультации, дополнительные занятия. Особого внимания требует работа с учащимися с особыми образовательными потребностями, систематическая работа с учетом диагноза, подбор заданий облегченного вида с опорой на имеющиеся знания, умения, прогнозом на развитие, по возможности, сравнение с общими учебными целями. Важно тактично вести себя с такими детьми, вызывать только по желанию, поддерживать педагогически (опорным материалом, работой по образцу, опорным дидактическим материалом, таблицами, схемами), психологически (добрым словом, взглядом, похвалой за любые учебные достижения). Важно создавать здоровую, доброжелательную атмосферу в классе, способствовать тому, чтобы одноклассники относились к таким детям доброжелательно, принимали их, помогали им. Одной из важных задач в развитии функциональной грамотности является умение применять знания в решении практических, жизненных задач. Содержание текстов на моих уроках

предусматривает возраст учащихся, их интересы, адаптирован, несет актуальный характер. Статьи энциклопедий, тексты учебного стиля чередуются с текстами публицистического стиля, статьями, репортажами, рекламными роликами, постами, отвечающими требованиям информационного века. На основе данной информации учащиеся создают новый продукт — переводят сплошной текст в несплошной, составляют режим школьника, интервью, репортаж, создают рекламный буклет, проект, пр. В потоке информации обучающийся берет для себя нужное, учится учиться, применять знания на практике, чтобы быть конкурентоспособным завтра, найти, занять свое место в жизни.

Список литературы:

1. Серeda Е.И. Практикум по межличностным отношениям: помощь и личностный рост. — СПб.: речь, 2006. — 224 с.;
2. Словарь-справочник по возрастной и педагогической психологии. /Под ред. М.В. Гамезо — М., 2001;
3. Тряпицына А.П. Организация творческой учебно-познавательной деятельности школьников: Учебное пособие. — Л.: издательство ЛГПИ им. А.И. Герцена, 2001.

**Базаркуль Айтбаевна
ШЫНЫБАЕВА,**
учитель русского языка и литературы
школы-гимназии №51
Бостандыкского района
г. Алматы.

Развитие функциональной грамотности на уроках литературного чтения в начальной школе

Успешное развитие современного стремительно изменяющегося общества предполагает формирование самостоятельного, ответственного, думающего человека. Образование, опираясь на принципы человечности, самоценности каждого возраста, индивидуализации образования, способно решить эту проблему.

Успешность обучения учащихся зависит, прежде всего, от мастерства учителя, от умения учителя выбирать оптимальные методы и приёмы, правильно строить систему уроков. Определить место каждого метода и приёма в изучении предмета. Успешность учительского труда можно определить, ориентируясь на следующие критерии: Хорошо проведён урок: ученик на уроке повысил своё самоуважение и ощутил себя более компетентным. Процесс формирования и развития функциональной грамотности средствами учебных предметов начальных классов, исходя из предметных знаний, умений и навыков, осуществляется на основе формирования навыков мышления. Средствами формирования и развития навыков мышления являются те же предметные ЗУНы, представленные в виде задания, а формой организации — проблемные ситуации. При этом сами навыки мышления служат инструментом перехода ЗУНов в компетенции, то есть в функциональную грамотность. Речь ребенка — показатель раз-

вития его личности. Недостаточное владение речью вызывает проблемы общения со сверстниками, сложность в формулировании предложений. Речевая деятельность является ведущей, потому и требует от младших школьников новых достижений, а также создание новых условий. По основной образовательной программе учащиеся должны овладеть некоторыми производственными, лексическими и грамматическими нормами [1].

Главную роль в развитии речи ребенка играет не только учитель, но и родитель. Им предстоит научить детей рассуждать и мыслить. А размышлять умеет лишь тот, кто умеет говорить. Как раз основная цель развития речи — умение составлять текста, выражать свои мысли, чувства, знания в более развернутом виде. В развитии речи можно выделить три направления: 1. Работа со словарем; 2. Работа над словосочетанием и предложением; 3. Работа над связной речью. Работая со словарем, ребенок узнает для себя что-то новое, тем самым пополняя словарный запас и развивая его. В начальных классах уроки строятся работой со словарем. Работа над словосочетаниями и выражениями. Словосочетание и выражение — основные синтаксические единицы слова. Дети работают с текстом в разных направлениях: они могут как отвечать на вопросы по тексту, так и составлять их. Также добавляются

задание на составление предложений или их сопоставление [2, с 203].

Работа над связной речью — тренировочное упражнение. В данном случае дети учат воспринимать текст, связь и последовательность между частями. Работа над связной речью может быть разная: восприятие текста на слух или текст перед глазами. При чтении текста ребенок может перечитать отрывок и определить его тему, находить начало и конец. При восприятии текста на слух ребенок слушает внимательно, чтобы не упустить ни одну деталь при восприятии и содержании текста [2, с 221].

Научить школьника ясно и грамматически правильно говорить, обладать хорошо поставленным голосом, излагать собственные мысли в устной и письменной форме, уметь выражать свои эмоции разнообразными интонационными средствами, соблюдать речевую культуру и развивать у него умение общаться — сложное и кропотливое дело, требующее напряжённого труда [2, с 235].

Как отмечалось выше, составляющими функциональной грамотности являются умения (ключевые компетенции или универсальные учебные действия) определённого типа, осно-

ванные на прочных знаниях, а именно: организационные, интеллектуальные, оценочные и коммуникативные.

Функциональная грамотность обучающихся начального уровня образования рассматривается, как способность использовать все постоянно приобретаемые в жизни знания, умения и навыки для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений.

Функционально грамотная личность — это человек, ориентирующийся в мире и действующий в соответствии с общественными ценностями, ожиданиями и интересами.

Основные признаки функционально грамотной личности: это человек самостоятельный, познающий и умеющий жить среди людей, обладающий определёнными качествами, ключевыми компетенциями.

Компоненты функциональной грамотности: знания сведений, правил, принципов; усвоение общих понятий и умений, составляющих познавательную основу решения стандартных задач в различных сферах жизнедеятельности;

Таблица 1.

Логические приемы	Примеры заданий
1. Уровень — знание	Составить список, выделить, рассказать, показать, назвать
2. Уровень — понимание	Описать объяснить, определить признаки, сформулировать по-другому
3. Уровень — использование	Применить, проиллюстрировать, решить
4. Уровень — анализ	Проанализировать, проверить, провести эксперимент, организовать, сравнить, выявить различия
5. Уровень — синтез	Создать, придумать дизайн, разработать, составить план
6. Уровень — оценка	Представить аргументы, защитить точку зрения, доказать, спрогнозировать

- умения адаптироваться к изменяющемуся миру; решать конфликты, работать с информацией; вести деловую переписку; применять правила личной безопасности в жизни;

- готовность ориентироваться в ценностях и нормах современного мира; принимать особенности жизни для удовлетворения своих жизненных запросов; повышать уровень образования на основе осознанного выбора.

Грамотность чтения: степень способности к осмыслению письменных текстов и рефлексии на них, к использованию их содержания для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей, для активного участия в жизни общества. Оценивается не техника чтения и буквальное понимание текста, а понимание и рефлексия на текст, использование прочитанного для различных целей.

• функционально грамотным считается человек, который «....может участвовать во всех видах деятельности, в которых грамотность необходима для эффективного функционирования его группы и общины и которые дают ему также возможность продолжать пользоваться чтением, письмом и счетом для своего собственного развития и для развития общины».

Учебный предмет «Литературное чтение» предусматривает овладение учащимися навыками грамотного беглого чтения, ознакомления с произведениями детской литературы и формированием умений работы с текстом, а также умением найти нужную книгу в библиотеке, на прилавке магазина (на уроке создаем обложку изучаемого произведения); умение подобрать произведение на заданную тему (для участия в конкурсе чтецов); умение оценить работу товарища (на конкурсе

жюри — все ученики); умение слушать и слышать, высказывать своё отношение к прочитанному, к услышанному. Например, дети с удовольствием проявляют самостоятельность при выполнении заданий самостоятельной работы:

Ф.И. _____

Литературное чтение 3 класс

Урок №69-70

Тема: Великий учитель прошлого.

Аль-Фараби.

1. Задание. Аль-Фараби / 1 б

2. Ответь на вопросы по содержанию легенды.

а) Где шёл старец?

☐ по полю ☐ по дороге ☐

по пустыне

б) Что было в руке у старца?

☐ сумка ☐ посох ☐ чалма

в) Что увидел путник впереди?

☐ друга ☐ магазин ☐ оазис

г) Что ценного было в яблоке?

☐ форма ☐ вкус ☐ семя

д) Почему хозяин оазиса был суров?

е) Почему все учёные Востока называли Аль-Фараби своим Учителем? / 6 б.

3. Составь открытые вопросы по содержанию прочитанной легенды. / 3 б.

Конкретные примеры инновационных форм и методов обучения, направленных на развитие речи на уроках русского языка в начальных классах, могут включать следующие: 1. Использование цифровых технологий. Использование интерактивных досок, компьютеров, планшетов и других цифровых устройств позволяет создать интерактивные за-

дания и игры, которые способствуют развитию речи у детей. Например, дети могут использовать интерактивные приложения для составления и озвучивания предложений, играть в словесные игры или записывать свою речь для самоконтроля и самооценки;

2. Работа в парах и группах. Организация работы в парах или группах позволяет детям активно общаться и обмениваться мнениями, что способствует развитию речи. Например, дети могут вместе составлять диалоги, проводить интервью или дискутировать на определенную тему. Это помогает развивать навыки общения, слушания и высказывания своих мыслей;

3. Использование игр и симуляций. Игры и симуляции на уроках русского языка позволяют детям активно участвовать и применять свои знания в практических ситуациях. Например, дети могут играть в «Шляпу», где им нужно объяснить слово без использования запрещенных слов, или проводить «Суд над словом», где они должны доказать, что слово используется правильно или неправильно. Это помогает развивать навыки выразительности, логического мышления и уверенности в высказываниях;

4. Интерактивные учебники и онлайн-платформы. Использование интерактивных учебников и онлайн-платформ позволяет создать интерактивные задания и упражнения, которые способствуют развитию речи у детей. Например, дети могут выполнять задания на составление предложений, заполнение пропусков, выбор правильного слова или проведение грамматического анализа. Интерактивные учебники и платформы также могут предлагать аудио- и видеоматериалы для тренировки произношения и пони-

мания на слух; 5. Использование мультимедийных материалов. Использование аудио- и видеоматериалов, таких как аудиокниги, мультфильмы, видеоролики и песни, позволяет детям развивать речь через слушание и понимание на слух. Например, дети могут слушать и повторять за диктором, заполнять пропуски в тексте, отвечать на вопросы или рассказывать о прослушанном материале. Это способствует развитию навыков аудирования, произношения и понимания речи;

6. Проектная деятельность. Организация проектной деятельности позволяет детям применять свои знания и навыки русского языка для решения реальных задач. Например, дети могут создавать рекламные буклеты, писать статьи для школьной газеты, проводить исследования и делать презентации. Это помогает развивать навыки письма, выступления и организации информации;

7. Использование ролевых игр и драматизации. Ролевые игры и драматизации на уроках русского языка позволяют детям активно использовать язык для выражения своих мыслей и эмоций. Например, дети могут играть роли персонажей из литературных произведений, проводить импровизации или создавать свои собственные истории. Это помогает развивать навыки выразительности, лексического богатства, грамматической точности и коммуникативной компетенции. Например, дети могут ролевыми играми учиться использовать различные речевые обороты, выражать эмоции и передавать информацию о персонажах через языковые средства;

8. Использование современных коммуникационных средств. Дети могут использовать современные коммуникационные средства, такие как мессенджеры, блоги, социальные сети и видео-

конференции, для общения на русском языке. Например, дети могут проводить дистанционные диалоги, обмениваться сообщениями, писать посты и комментарии на русском языке. Это помогает развивать навыки письма, устной речи и коммуникативной компетенции в современном цифровом мире. Мир наполняется новыми фильмами, мультфильмами и различными книгами, которые дети «поглощают» каждый день. Зачастую новые жанры и сюжеты в большей мере подчеркивают агрессивность, жестокость. Сокращение или коверкание слов. Именно поэтому так важно развивать речь ребенка с младшего школьного возраста и расширять его кругозор.

Список используемой литературы:

- 1) Копилка уроков [Электронный ресурс] https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/prochee/tiema_po_samoobrazovaniiu_razvitiie_riechi_na_urokakh_russkogho_iazyka_i_litiera;
- 2) Образование и воспитание Ахметова М.Н. [Текст]: Международный научный журнал «Образование и воспитание» М.Н. Ахметова №5(10) — 2016. — с.203-300.

Елена Викторовна КОНДРАШОВА,
учитель начальных классов
КГУ «Школа-лицей имени Шокана
Уалиханова»

Отдела Образования Абайского района
Управления Образования
Карагандинской области.

Использование флипчартов в ходе организованной деятельности как условие повышения эффективности усвоения знаний дошкольников

На фоне цифровизации всех областей жизни человечества приоритетное значение имеет использование информационных технологий в сфере образования. Применение традиционных методов обучения устарело, и привлечь внимание детей к занятиям с каждым разом становится все труднее. Современные дети живут в мире электронной культуры. В связи с этим, меняется роль преподавателей и воспитателей в информационной культуре. Они должны стать главным руко-

водителем информационного потока для детей. Следовательно, необходимо владеть современными методиками и новыми образовательными технологиями, чтобы общаться на одном языке с детьми. Использование ИКТ в ходе организованной деятельности влияет на рост профессиональной компетентности педагога, это способствует значительному повышению качества и эффективности образования, позволяет сделать занятия современным и интересным. В 21 веке в жизни каждого человека преимущественно занимает

место цифровые технологии. Можно уверенно заявить, что электронные гаджеты входят в жизнь ребенка с младенчества, и могут оказывать как положительное, так и отрицательное влияние на формирование его психики. По силе воздействия на детскую психику современные информационные технологии несравнимы с другими средствами.

Информатизация дошкольного образования — это целенаправленный процесс, при котором участвуют и дети, и педагоги, и администрация дошкольной организации.

Информатизация дошкольного образования открывает педагогам новые возможности для широкого внедрения в организованную деятельность новых методических разработок, приемов и методов работы. Использование информационно-коммуникационных технологий в детском саду позволяет сделать учебно-воспитательный процесс более современным, помогает повысить эффективность, мотивировать детей на поисковую деятельность.

Организованная деятельность в детском саду имеет свои особенности. В соответствии возрастных групп, она должна быть эмоциональной, красочной, и с привлечением большого иллюстративного материала. Все это в организованной деятельности может обеспечить ИКТ с ее мультимедийными возможностями. Важно отметить, ИКТ не должен только помогать воспитателю, но не заменять его ИКТ применяется на всех формах занятий, в независимости от темы, возрастных групп и ее проведения. Информационно-коммуникативные технологии позволяют воспитателю продемонстри-

ровать весь образовательный процесс в динамике.

В процессе работы по внедрению информационных технологий необходимо отметить преимущества перед традиционными средствами обучения:

- ИКТ даёт возможность расширения использования электронных средств обучения, так как они передают информацию быстрее;

- движения, звук, мультипликация надолго привлекает внимание детей и способствует повышению у них интереса к изучаемому материалу. Высокая динамика занятия способствует эффективному усвоению материала, развитию памяти, воображения, творчества детей;

- обеспечивает наглядность, которая способствует восприятию и лучшему запоминанию материала, что очень важно, учитывая наглядно-образное мышление детей дошкольного возраста. При этом включаются три вида памяти: зрительная, слуховая, моторная;

- слайд-шоу и видеофрагменты позволяют показать те моменты из окружающего мира, наблюдение которых вызывают затруднения: например, рост цветка, вращение планет вокруг Солнца, движение волн, вот идёт дождь;

- также можно смоделировать такие жизненные ситуации, которые нельзя или сложно показать и увидеть в повседневной жизни (например, восприятие звуков природы; работу транспорта и т.д.);

- использование информационных технологий побуждает детей к поисковой исследовательской деятельности.

ИКТ могут быть использованы на любом этапе совместной организованной деятельности:

- в начале занятия для обозначения темы с помощью вопросов по изучаемой теме, создавая проблемную ситуацию;

- при объяснении нового материала педагогом (презентации, схемы, рисунки, видеофрагменты и т.д.);

- как информационно-обучающее пособие;

- для контроля усвоения материала детьми.

В настоящее время в литературе существует множество определений ИКТ, каждое из которых, в зависимости от точки зрения имеет разные понятия. В представленной работе под информационно-коммуникационным технологиям понимается электронная наглядность — флипчарт.

При проведении занятий в последнее время большое внимание уделяется выбору различных приемов, форм и средств подачи материала. Здесь на помощь приходят новые интерактивные средства обучения. Флипчарт относится к числу наиболее современных технических средств.

Однако, могу отметить, что в наши дни применение флипчарта на практике в учебных организациях не популяризирована. Можно предположить о том, что многие преподаватели не в силах использовать его, в связи незнанием о его качествах и функциях.

Флипчарт — электронная версия бу-мажного, она характеризуется такими свойствами, как интерактивность, мультимедийность. Яркие и красочные картины со сопровождением звука, привлечет внимание дошкольников и сосредоточит их внимание до конца занятий. Флипчарт (конспект) — это рабочая область, где можно создавать

и демонстрировать материалы. Флипчарт представляет из себя книгу со множеством страниц, он может содержать сколько угодно страниц. Их число ограничено только объемом памяти и вычислительными возможностями вашего компьютера.

На странице флипчарта можно добавлять фоновые изображения, писать примечания и вносить пояснительные пометки, создавать рисунки или использовать рисунки из библиотеки ресурсов, импортировать изображения из внешних приложений, добавлять гиперссылки, делать снимки изображения и вставлять их во флипчарт или буфер обмена, отображать географические карты, воспроизводить фильмы и игры.

На странице флипчарта можно выполнять следующие действия:

- добавлять фоновые изображения;
- писать примечания и вносить пояснительные пометки;
- создавать рисунки или использовать рисунки из большой библиотеки ресурсов;
- импортировать изображения из внешних приложений;
- добавлять гиперссылки;
- делать снимки изображения и вставлять их во флипчарт или буфер обмена;
- отображать географические карты;
- воспроизводить фильмы и игры.

Флипчарт — это занятие, сконструированное в программном приложении ActivInspire, без установки программного приложения невозможно создать флипчарт.

Рекомендации для педагога при подготовке электронного конспекта — флипчарт-занятия:

- готовьте и прорабатывайте материал заранее — дома или на работе на своем компьютере. Изучите интерфейс программного обеспечения, его функциональные возможности. Начинайте освоение возможностей программы с простейших функций, переходя к более сложным с большими функциональными возможностями;

- логически выстраивайте и структурируйте материал занятия;

- фантазируйте, подходите творчески к созданию материала. Следите за разнообразием материала — используйте фоны, сетки и изображения, загруженные в «библиотеку» ресурсов, а также взятые из других источников: интернет-источники, отсканированные изображения, цифровые образовательные ресурсы и пр. «Оживите» урок или лекцию видео- и аудио- материалом, применяйте различные эффекты к объектам;

- не перегружайте флипчарт информацией, отображайте на страницах флипчарта только ее часть. Все время оценивайте, смогут ли этот объем информации усвоить обучающиеся;

- преподносите информацию порциями, разбивая ее на тематические блоки, периодически делая перерывы для отдыха и лучшего усвоения материала.

Для увеличения эффективности обучения детей, повышение их интереса к учебному процессу внедрение информативных технологий отличное решение для всех преподавателей, в том числе и воспитателей. Развитие системы образования в нынешних условиях определяется необходимостью непрерывного, самостоятельного, модернизированного и распределенного образования. Это поможет образованию

РК выйти на новый уровень качества обучения, только в том случае, если непрерывно использовать ИКТ в образовательном процессе.

Разница традиционных средств обучения и информационно-коммуникационных технологий значительно небольшие. Однако мы можем видеть, что информационно-коммуникационные технологии позволяют не только сформировать и закрепить ребенка большим количеством готовых, соответствующим их возрастным особенностям знаний, но также способствуют развитию интеллектуальных и творческих способностей.

Дети дошкольного возраста воспринимают информацию через наглядный пример очень эффективно, им необходимо либо потрогать предмет своими руками, либо увидеть собственными глазами. Также их ведущая деятельность является игровой деятельностью, ИКТ вполне может справиться с этой работой.

При проведении флипчарт-занятий и использовании информационных технологий в дошкольных организациях необходимо учитывать возрастные особенности детей, от которых зависит объем усвоения знаний.

Применение информационных технологий воспитателем в воспитательно-образовательном процессе приводит к целому ряду положительных последствий:

- психологически облегчает процесс усвоения материала детьми;

- возбуждает живой интерес к предмету познания;

- расширяет общий кругозор детей;

- возрастает уровень использования наглядности в ОД;

- повышается производительность труда.

Таким образом, флипчарт является тем средством обучения, которое за счет многообразия своих технологий способствует росту эффективности образовательного процесса. Флипчарт повышает наглядность обучения, учебно-познавательную мотивацию; создает условия для включения визуальность, аудиальной модальностей обучения; обеспечивает организацию интерактивного обучения.

Благодаря богатству возможностей, преподавателя могут создавать авторские проекты для поддержки образовательного процесса в рамках любой учебной дисциплины.

Список литературы:

1. Министерство образования и науки Республики Казахстан, Республи-

канский центр «Дошкольное детство». Использование флипчарт-занятий на основе интерактивных технологий. Методические рекомендации. — Астана, 2014. — 6-7 с.

2. Педагогика: традиции и инновации (II): материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Челябинск, октябрь 2012 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2012. — 158 с.

3. С.Д. Бороненко, А.В. Кайсина. Профессиональное образование в области информатики. — М., 2018 — 213 с.

**Ирина Михайловна КУЗНЕЦОВА,
Румиса Болатовна ТУЯКБАЕВА,
Асем Есимхановна ЕЛУБАЕВА,
воспитатели ТОО «Успех Голд» №8
Детский сад «Алтын Бесік»
г. Усть-Каменогорск,
Восточно-Казахстанской области.**

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ (EQ) — КЛЮЧЕВОЙ НАВЫК ЧЕЛОВЕКА

Современный рынок труда предъявляет новые требования, связанные не только с профессиональными компетенциями специалиста, но и его гибкими навыками. Сегодня тема развития гибких, мягких навыков у будущих специалистов различных сфер деятельности очень актуальна и важна. Важна тем, что в последнее время в условиях глобализации, интернационализации, интеграции и информатизации общества характер и условия

труда значительно претерпели изменения и акцент сместился в сторону таких личных качеств, как умение взаимодействовать с людьми и выстраивать различные коммуникационные связи, быть преданным своему делу, уметь управлять своими эмоциями, уметь брать на себя ответственность, быть решительным, обладать дополнительными знаниями и умениями. Это и есть «гибкие» или «мягкие» навыки или еще их называют универ-

сальными, над профессиональными навыками, навыками XXI века.

Работодатели утверждают, что выпускники не обладают правильным набором гибких навыков, которые позволили бы им интегрироваться и эффективно вносить свой вклад в трудовую деятельность; склонны рассматривать большинство новых выпускников как неспособных влиться в существующую команду и ожидающих, что они сразу займут руководящую должность, даже если не имеют нужных качеств.

О важности обладания «гибкими» навыками говорится в исследовании, проведенном Федеральным институтом профессионального образования в Бонне, которое выявило, что профессиональный успех в 40% случаев зависит от этого.

Одним из важных «гибких» навыков, считаем навык наличия и развития эмоционального интеллекта, так называемого EQ. Что же такое эмоциональный интеллект?!

Эмоциональный интеллект — это, прежде всего, способность. Как любой интеллект — это способность, способность развиваемая и включает такие способности, как понимать, что чувствует другой человек и понять, что чувствуете вы сами. Помогать себе, изменить состояние, если оно не устраивает, не подходящее и изменять состояние другого человека в ту сторону, которая будет способствовать вашему продуктивному и более приятному общению.

То есть наш успех и счастье зависит от нашего эмоционального интеллекта, гораздо в большей степени, чем образование, к сожалению, и как некоторые специалисты называют этот процесс когнитивной революцией, когда когнитивные способности человека были переоценены в эпоху просвещения, а эмоциональ-

ный интеллект, способность устанавливать социальные связи, поддерживать отношения были отодвинуты.

Считалось, что образование, едва ли не единственный залог успеха жизни! То есть необходимость получения хорошего образования считалось обязательным условием достижения успеха. К примеру, человек получил хорошее образование, стал высококвалифицированным менеджером, но он не умеет создать эмоциональный климат в офисе. Или человек стал выдающимся инженером, но он не может поддерживать отношения с женой, с детьми, ссорится с ними, конфликтует. Вот, поэтому, сегодня одним из трендов современного образования стало развитие гибких, мягких навыков, навыков 21 века, среди которых и есть навык развития эмоционального интеллекта.

Чувство юмора — это один из косвенных признаков интеллекта вообще и эмоционального интеллекта, в частности. Чувство юмора позволяет человеку не воспринимать серьезно информацию и не реагировать на нее слишком серьезно. Не секрет, что чувство юмора очень выручает в жизни: способность мыслить метафорически, способность снимать напряжение в ситуации, способность находить источники энергии там, где их нет, чтобы увидеть ситуацию, как смешную, а самоирония — это признак человека сильного, способного себя воспринимать не слишком серьезно, видеть свои ошибки и принимать себя таким, какой ты есть. Людям, которые от природы наделены чувством юмора, можно только позавидовать, но самоирония — это не врожденно, это все-таки способность, которая нарабатывается годами. Наиболее высокого уровня профессионалы — самоироничны, а вот — дилетанты, часто очень серьезны и требуют к

себе соответствующего отношения.

Таким образом, эмоциональный интеллект (EQ) — умение определять, использовать, понимать и управлять собственными эмоциями в положительном ключе, например, чтобы снимать стресс, преодолевать трудности и разряжать конфликты. Также эта способность позволяет распознавать эмоциональное состояние других людей.

Впервые обозначение EQ — emotional quotient, коэффициент эмоциональности, по аналогии с IQ — коэффициентом интеллекта — ввел в 1985 году клинический физиолог Рувен Бар-Он. В 1990 году Джон Мэйер и Питер Саловей ввели понятие «эмоционального интеллекта». Вместе с Дэниэлом Гоулманом, эти ученые составляют «тройку лидеров» в исследованиях эмоционального интеллекта. Весь двадцатый век прошел под эгидой «обычного» интеллекта, IQ. Именно на основании умственных и технических способностей оценивали перспективы человека на успех в жизни. Однако ученые усомнились в правильности этой теории, задавая вопрос: «Если ты такой умный, то почему такой бедный?»

Дэниэль Гоулман в своей книге представил данные исследований, согласно которым IQ в разных версиях влияет на успешность человека с вероятностью от 4 до 25%. Гоулман объясняет это тем, что, для того, чтобы попасть в менеджеры, необходимо обладать определенным уровнем IQ. Он нужен вам для того, чтобы поступить в университет, например. Поэтому все менеджеры обладают определенным уровнем IQ. А для того, чтобы подниматься по карьерной лестнице, надо уже что-то другое.

Когда в многочисленных исследованиях сравнивали, чем же лидеры — «звезды» отличаются от средненьких менед-

жеров, то исследования стали указывать на способности другого рода, связанные с пониманием и управлением эмоций. В Америке сейчас даже стало популярным такое высказывание: «IQ gets you hired, but EQ gets you promoted» (Благодаря IQ Вы устраиваетесь на работу, а благодаря EQ — делаете карьеру).

Концепция эмоционального интеллекта — пожалуй, единственная теория в менеджменте, основанная на нейрофизиологии. Гоулман доступно объясняет, как миндалевидное тело — эмоциональный центр мозга — оказывает влияние на деятельность коры головного мозга, которая отвечает за логическое мышление.

Теория эмоционального интеллекта в первые месяцы ошеломила бизнесменов, опровергая одну из главных идей успеха в двадцатом веке: «Эмоциям не место на работе». В своей книге Гоулман «Эмоциональный интеллект» убедительно доказывает, наиболее эффективны в своей деятельности люди, которые сочетают разум и чувства. Именно люди с высоким эмоциональным интеллектом лучше принимают решения, эффективнее действуют в критических ситуациях и лучше управляют своими подчиненными, что, соответственно, и способствует их росту по служебной лестнице.

Необходимо признать, что тема эмоций далеко не нова в научном мире. Еще за 100 лет до нашей эры философ Публиус Сирус сказал: «Управляйте Вашими чувствами, пока Ваши чувства не начали управлять Вами», и в XX веке исследованию эмоций было посвящено множество различного рода исследований.

О взаимосвязи эмоциональной и когнитивной сфер психики говорили Платон и Аристотель, известны также высказывания Л.С. Выготского о

единстве интеллекта и аффекта, но настоящему активное внимание эта тема привлекла в последнее десятилетие XX века. Это связано в первую очередь с тем, что на основе традиционных тестов интеллекта (IQ) оказалось, невозможно предсказать успешность деятельности. Кроме того, в последние годы компании все большее внимание уделяют управлению нематериальными активами наряду с материальными. В этом контексте эмоции рассматриваются как часть интеллектуального капитала организации.

А существует ли разница между эмоциональным интеллектом женщин и мужчин?

Конечно, существует. У мужчин и женщин принципиально разная эмоциональная конституция (к примеру, он грустит и ему хорошо, она танцует и ей плохо). Научно установлено, что женщина от рождения наделена большим EQ, чем мужчина. Мужчина больше склонен ошибаться, он склонен свое состояние интерпретировать как спокойное, при том, что у него уже начинается сердечный приступ, а он утверждает, что спокоен. Женщина же пытается притормаживать, понимая, что в эмоциональном плане ее занесло, но, если мужчина начинает осознанно заниматься развитием навыка EQ, то он делает прогресс быстрее, чем женщина. Она, медленнее, потому что у нее изначально богатый багаж, он быстрее, потому что есть куда развиваться, есть свободное поле, в итоге шансы уравниваются.

Эмоциональный интеллект может быть улучшен в любой период жизни.

Эмоции могут быть очень ценны: они помогают изучать новое, понимать других и побуждают нас к действиям. Нужны ли нам эмоции? Может быть, став бесчувственными и подчинившись только логике, мы были бы лучше? На

самом деле, у нас два ума: один рациональный, который отвечает за мышление, другой эмоциональный, который отвечает за чувства и эмоции. Эмоции жизненно важны, приносят много пользы и помогают нам вести полноценную жизнь. Эмоции помогают нам учиться на наших воспоминаниях. У нашего мозга есть две системы памяти: одна — для обычных событий, другая — для заряженных эмоциями. Поэтому, когда наш мозг накапливает опыт, он не только собирает факты. Например, если маленький мальчик касается раскалённой плиты, он испытывает сильную боль. Мысль о прикосновении к другой плите в будущем будет у него ассоциироваться с этой болью. Таким образом, эмоции, скорее всего, защитят его от повторения подобного опыта.

Другая ценность эмоций — это то, как они помогают нам интерпретировать чувства других, предугадывая их действия. Например, Вы столкнулись с сердитым человеком. По его внешнему виду, языку тела, голосу или взгляду Вы сможете определить его эмоциональное состояние. А зная это, Вы сможете предугадать и его последующие действия: например, что он может кого-то ударить. Ещё одна ценность, которую несут эмоции, — это побуждение к действию. Если взять предыдущий пример с сердитым человеком, его вид запустит эмоциональную реакцию и у Вас тоже. Например, Вы почувствуете угрозу и также рассердитесь, тем самым эмоции подготовят Вас к быстрой реакции, если он захочет атаковать вас.

Наш эмоциональный ум иногда может оказывать негативное влияние на наше суждение или заставлять нас действовать нерационально. Наши эмоции — это важный инструмент для понимания и взаимодействия с окружающей

средой. Однако они также могут вредить нам и заставлять делать ошибки, о которых мы потом будем жалеть. Подобные ошибки могут возникать, когда мы становимся чрезмерно эмоциональными. Чтобы делать здравые суждения, нам нужно думать ясно и трезво. А когда мы находимся в состоянии повышенного эмоционального возбуждения, наш ум находится под властью тревожных мыслей и образов. Поэтому места для рационального суждения не остаётся и мы рискуем принять ошибочные решения. Например, когда Вы напуганы, Вы можете слишком остро реагировать на внешние ситуации, воспринимая их более опасными, чем они есть на самом деле. Вот почему после просмотра фильма ужасов поздним вечером Вы можете испугаться простыни на сушилке, спутав её с призраком. Если что-то из окружающей среды воспринимается как угроза, эмоциональный ум может заставить нас действовать моментально, не советуясь с нашим рациональным умом. Эмоции очень важны, но, помимо пользы, они могут нести и вред: брать под контроль наш ум и мешать рациональному мышлению. Поэтому крайне важно научиться понимать их и управлять ими.

Связь между эмоциональным и рациональным умом очень важна. Но как нам управлять своим эмоциональным умом, а не становиться его рабом?

Такой процесс называется эмоциональная саморегуляция, то есть воздействие с помощью рационального ума (неокортекса) на наш эмоциональный ум. Когда Вы научитесь распознавать свои эмоции и управлять ими, эмоциональный интеллект может помочь Вам сфокусироваться на достижении Ваших целей.

Чтобы повысить самомотивацию обучающихся на уроках русского языка и литературы в среднем звене школы, нужно научить их думать следующим образом: люди, которые могут убедить себя, что неудачи временны и их всегда можно преодолеть, так просто не сдаются. Они продолжают действовать, потому что убеждены в том, что успех зависит только от их действий. Для контраста, те люди, которым для преодоления неудачи всегда чего-то не хватает, скорее всего, быстро сдадутся при любом начинании. Они убеждены, что они мало что могут сделать для достижения своего успеха. Поэтому, если Вы всё-таки хотите добиться успеха, постарайтесь избежать этого способа мышления.

Список литературы:

1. Schulz, B. The importance of soft skills: Education beyond academic knowledge / B. Schulz. Text: electronic // Journal of Language and Communication. 2008. Vol.2, lss.1.P.146 – 154. <http://hdl.handle.net/10628/39/>.
2. Х.А. Шайхутдинова. Формирование soft skills в процессе подготовки студентов к успешной профессиональной деятельности. — Поволжский педагогический вестник. 2020. — Т. 8. — №2 (27). — С. 99-106;
3. Д. Гоулман. Эмоциональный интеллект. — М.: АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, — 2009. — 478 с.

Ксения Николаевна ШАШКОВА,
учитель русского языка и литературы
КГУ «Средняя школа имени Алихана
Бокейханова».
Село Кулан,
Район Т. Рыскулова,
Жамбылская область.

Формирование культуры и духовно-нравственных ценностей младших школьников в современном социуме

**Ольга
Юрьевна
УШАКОВА,**
учитель начальных
классов
КГУ «Гимназия
№60»
г. Алматы.

Быстротекущие процессы глобализации в современном мире оставляют глубокий след в формировании личности человека. Постепенная утрата нравственных и духовных ценностей, исчезновение традиций и культур разных народностей, неверие и религиозный фанатизм, поглощение разума Интернет-ресурсами — все это пагубным образом влияет на умы подрастающего поколения. Разумное общество «бьет в колокол», призывая одуматься, остановиться, вернуться к истокам тех духовно-нравственных ценностей, которые веками формировались и вкладывались в сознание молодого поколения тех времен.

Толерантность, снисхождение, вежливость, интеллигентность, взаимопонимание — все эти слова являются важными компонентами, составляющими культуру человека [1, с. 37].

На сегодняшний день, немногие могут похвастаться таким набором качеств. А ведь самое поразительное кроется в том, что люди, начиная с детства, перестали испытывать потребность в общении, часто погружа-

ясь с помощью интернета в виртуальные миры. Одиночество стало обычным состоянием человека, а не его недостатком. Человечество начинает терять такие качества, как сострадание, чувство коллективизма, сплоченность, поддержка, национальная гордость. Мы теряем свои корни: не знаем родословной, не перенимаем национальных традиций, не чтим память, забывая о тех, кто отдал жизнь на наше мирное существование — все это рвет тоненькую нить между прошлым и будущим.

Один из главных компонентов культуры человека — это поведение, которое закладывает в любого из нас тот запас терпения, который необходим при общении. [3, с. 47].

Часто нам не хватает того, что мы получили ранее от родителей и близкого окружения, а ведь именно на их примере складывается поведение ребёнка. Когда у человека иссякает запас терпения, на волю вырываются эмоции, порой грубые и агрессивные. Неумение и нежелание признавать мнение других людей, считаться с ними и адекватно воспринимать, есть главная проблема культуры общения.

В раннем детстве нам читали сказки, и вы ошибаетесь, если думаете, что сказки созданы для развлечения или отвлечения ребёнка от шалостей. Почти в каждом доме имелась книга под названием «Сказки народов мира», где русские, ненецкие, башкирские, татарские, украинские, казахские,

традиционные притчи и сказания открывали нам мир человеческих отношений и эмоций. Сказки с самого начала развития ребёнка показывают ему «что да как», только в весьма упрощённой форме. Лиса, к примеру, олицетворяет хитрость и ловкость; заяц — трусость; медведь — неуклюжесть. Ребёнок младшего школьного возраста воспринимает их не как плюшевых игрушек, он тонко улавливает суть их общения: как лиса коварно обманывает, как волк проявляет злобу, как заяц всего боится. Сказки со своими аллегориями, мультфильмы, разговоры со сверстниками, правильный подход родителей — всё это закладывает основы морального поведения. И как было раньше сказано, поведение — это залог хорошего и доброго общения. Вместе с тем, сказки нам открывали мир традиций и культур различных народностей, и это расширяло не только наш кругозор, но и вкладывало уважение к другим народам и их традициям. Мы узнавали, что в мире много национальностей, но все мы — люди, и должны жить в согласии.

Время бежит, и вместе с ним меняются нравы людей, их культура общения. Почему происходит утрата духовных и нравственных ценностей? Наверное, потому, что с развитием научно-технического прогресса, происходят изменения во всех сферах жизни. Книжки заменили всевозможные гаджеты. Родители, занятые бесконечным зарабатыванием денег, предоставили детей самим себе. Мало кто из родителей объясняет сегодняшним малышам устройство мира с многообразием народов, населяющих его. Возродили веру: строятся церкви, ме-

чети, синагоги, но не все до конца понимают, в чём суть веры, и далеко не соблюдают её постулаты. В последнее время набирает обороты религиозный фанатизм, сеющий вражду между народами. Многие нетерпимо относятся к так называемым «гастарбайтерам», часто упрекая и унижая их высказыванием: «Понаехали тут». [5, с. 12]

Но ведь человек не виноват, что имеет другую внешность, национальность и страну. Мы забываем порой такие чувства как терпимость и сострадание, понимание и поддержка.

В наше время часто материальные ценности оказываются выше духовных. У детей изменились представления о том, что человек, прежде всего, должен быть прекрасен изнутри. Внешняя оболочка, как принято сейчас выражаться «гламурность», оказывается более привлекательной, чем состояние души. Если ты скромно одет, не имеешь авто, живёшь не в коттедже за городом, учишься не в престижном институте, то с тобой и общаться не о чем [2, с. 107].

Так часто рассуждает «псевдозолотая» молодёжь. Хотя при этом, зачастую, эта же самая «золотая» молодёжь, как правило, плохо воспитана, малоразвита и ограничена. Одна из мудростей гласит: «Вежливость, как визитная карточка». Да, хорошо звучит, но в жизни первое, что видит человек в собеседнике это его внешний вид, создающий некий образ. Первое впечатление, как силуэт, «пустышка», «плоское» представление. Недаром существует ещё одна мудрая фраза: «Первое впечатление обманчиво». Невозможно познать многогранность человеческой личности по одному лишь

виду. Да, возможно манера и жесты, кое-что могут нам сообщить, но не так богато, как произнесённое слово. Слово имеет силу, влияние, власть, оно может спасти и убить.

Сегодня проблемой многих людей в общении является нетерпение. Невладение реагировать на оскорбления, замечания, критику часто приводит к возникновению конфликтных ситуаций. В СМИ довольно часто освещаются факты неоправданного насилия. Вроде бы пустяковая ситуация, водители не поделили дорогу, но заканчивается она смертью одного из них в драке. А ведь если бы один из них был терпимей, вежливей и воспитанней, то ситуация могла бы обернуться совсем по-другому. Кстати, о критике. Многие её воспринимают очень остро, опять же верх берут либо амбиции, либо наигранный «снобизм»; многие её игнорируют, что тоже не всегда хорошо, а некоторые буквально рыдают. Важно научиться адекватному восприятию критики. Понять, что она — неотъемлемая часть нашего развития. Научиться быть благодарным людям, которые вас критикуют по делу. Но другая сторона монеты говорит, что часто завистливые и ущемлённые в чём-то личности оскорбляют других, прикрываясь критикой и фразой: «Это моё личное мнение». Такие люди очень огорчают, именно они «мутят» воду, из-за них в обществе появляются «дыры недоверия». Деликатность — вот, качество, которого многим часто не хватает, помимо, самокритики. Деликатность по значению намного глубже и специфичнее вежливости, это высшая степень культуры каждого человека, это показатель не только

вежливости, но и полного понимания собеседника, серьёзного к нему отношения.

Почему люди старшего возраста нынешнее молодое поколение часто характеризуют просторечным словом «бескультурные»? По сути это оказывается правдой. Мало кому понравится плюющая и матерящаяся молодёжь. [4, с. 411]

В обществе теперь часто высказывается мнение о том, что многие подростки почти лишены духовности и нравственности. И любой мыслящий человек понимает, что духовность и нравственность — это основные составляющие культуры человека. Родители рассуждают о том, что дети перестали читать книги, и стали придерживаться такой точки зрения: «Зачем читать литературные произведения, когда полную информацию можно получить из интернета... так же проще и быстрее...». Хотя мы неоднократно слышали о том, что книга — это не только источник знаний, но и залог хорошей речи, что читать книги необходимо для того, чтобы не только увеличить свой словарный запас, но и научиться красиво, лаконично, доступно излагать свои мысли. К сожалению, в наше время, слыша разговоры подростков, понимаешь, что их речь на восемьдесят процентов состоит из слов — паразитов, сленга и мата. Какой шок испытали бы некоторые классики нашей многонациональной литературы, услышав речь молодёжи двадцать первого века. Быть культурным человеком в наше время просто необходимо, ибо, потеряв её, мы можем превратиться в животных. Нужно возрождать те духовные ценности,

которые недавно были обязательными атрибутами в воспитании подрастающего поколения. Конечно, не вся молодежь соответствует вышеперечисленному описанию. В последнее время очень радуют молодые представители различных волонтерских движений. Эти люди заслуживают глубокого уважения. Именно их нужно приводить в пример подрастающему поколению, именно у них нужно учиться таким качествам как сострадание, уважение, взаимовыручка, понимание, добро. Нужно создавать общества по интересам, где могли бы собираться люди разных национальностей, вероисповедований, из разных социальных слоев, где их объединяло бы желание общаться, знакомиться с другими традициями, делиться жизненным опытом, искать пути выхода из трудной ситуации. Все это, конечно же, есть в нынешнее время, скажете вы, но большая часть этих обществ находится в бесконечных просторах интернета, а нужно учить общаться подрастающее поколение вживую.

Быть терпимыми друг к другу, уважать традиции, знать родословную, уметь найти подход к каждому человеку, повышать свой интеллектуальный уровень, шагать в ногу со временем, преумножая свои знания — именно к этим качествам должен стремиться молодой человек двадцать первого века. Понятие таких слов как «духовность» и «культура» — многогранно. Но мы, поколение новых технологий и быстроразвивающегося научно-прогресса, должны понять то, что, несмотря на технические новшества, именно духовное развитие формирует наш «человеческий облик». Нельзя

не вспомнить слова русского классика А.П. Чехова, которые должны звучать как девиз: «В человеке все должно быть прекрасно: и лицо, и одежда, и душа, и мысли».

Список литературы:

1. О.А. Андриенко. К проблеме этнической толерантности студентов // Диалог культур в глобализирующемся мире: Материалы III Всероссийской научно-практической конференции (с международным участием) / Под ред. В.Э. Манаповой. — Махачкала: АЛЕФ, 2020. — С. 36-38;
2. О.Т. Аринова. Современный казахский человек: духовные альтернативы и возможности выбора. Труды Международной научно-практической конференции «Проблемы духовности и места религии в современном обществе». — Шымкент, 2001. — С. 7-8;
3. И.В. Волосков. Особенности социализации учащейся молодежи // Социологические исследования. — 2009. №6. — С. 107-109;
4. Джерелиевская М.А. Тренинг конфликтной компетентности как процесс трансляции мировоззренческих установок на сотрудничество. //Актуальные проблемы исследования массового сознания: Материалы Международной научно-практической конференции. Пенза, 14-15 марта 2013 года /Ответственный редактор В.В. Константинов. — Пенза: ПИ ПГУ, — 2013. — С. 46-49;
5. Е.А. Тимофеева. Обеспечение развития менталитета личности и социума в образовательном процессе вуза // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. — 2008. — №77. — С. 410-414.